

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 27. LEDNA 1932

ZA KČ 2.—

Intelligence a kapitalismus

F. PEROUTKA

Je koalice schopna plánu?

Jak se to dělalo

Rub krásné medaille

GAMMA

Program mladé generace

JOSEF TROJAN

Pohlaví ve sportu

F. SMLSAL

Kudy kam? — Generálové a psychologie — Proč sanoval Engliš
Kartelový zákon — Co jde lehce a co těžko — Vojínovi Q
Generace Přítomnosti

odborní lékaři

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

MOTOROVÝ LÍH

zaručuje spolehlivost
a výkonnost, zvýší
výrobu zemědělskou
a oživí průmysl

„Má-li demokracie splnit své historické poslání, potřebuje lidi, nejen takových, kteří při správě veřejných zájmů nemyslí na sebe, nýbrž i takových, kteří veřejnému hospodářství rozumí!“

DR. ENGLIŠ

v předmluvě k novému
dílu, jež pod názvem

MALÁ FINANČNÍ VĚDA

(Populární výklad hospodářství národního, státního a samosprávného) právě vyšlo o 328 stranách, brožované Kč 45.—, vázané Kč 60.— a dostanete je u všech knihkupců nebo přímo u fy

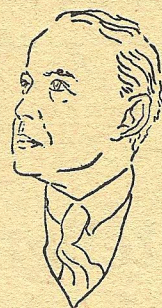
FR. BOROVÝ
NAKLADATELSTVÍ

PRAHA II., NÁRODNÍ TR. 18

Padesátiny Ivana Olbrachta

autora

kterého čte celý svět

Zamřížované zrcadlo

„Od ŽALÁŘE NEJTEMNĚJŠÍHO ne-napsal Olbracht nic lepšího“

G. Winter v Činu

„Tato práce se podařila Olbrachtovi ku podivu šťastně“

F. X. Šalda v Zápisků

ZAMŘÍŽOVANÉ ZRCADLO — české „Zápisky z mrtvého domu“ — vyšlo v knižně nového čl. románu PYRAMIDA. Je dokonale tištěno a typograficky upraveno L. Sutnarem a J. Štyrským. Vázaný svazek Pyramidy je v moderní vazbě za 35 Kč, pro subskribenty 10 románů jen 29 Kč. Obdržíte u všech knihkupců.

SFINX - B. JANDA - PRAHA, KARLOVO N. 15.

NABÍDKY A POPTÁVKY

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Absolv. obch. akademie, 24letý, změně od 1./III. místo. Všestranná praxe. Ovládá němčinu. Nabídky s podmínkami do adm. pod

zn. „Svědomitý“ č. 50.

Hledám malý byt s příslušenstvím (1 nebo 2 místnosti) pod uzavřením ve

vnitřní Praze. Nabídky do administrace t. 1. pod číslem 49.

Koupím knihovnu (skříň) starší, za-

chovalou. Nabídky do adm. t. 1. pod čís. 51.

Vysokoškolačka připravuje k maturitním, postupným

a reparačním zkouškám. Nabídky do administrace t. 1. pod čís. 52.

Hledám dobrého učitele neb učitelku

k doučení německé řeči, ve večerních hodinách. Udejte honorář. Nabíd. do administrace t. 1. pod číslem 53.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 3. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: FERD. PEROUTKA: Intelligence a kapitalismus. — KAREL ČAPEK: Udělejte aspoň něco. — ZDENĚK FIERLINGER: Oč vlastně jde. — Z.: Proč Engliš sanoval. — N. MELNIKOVA-PAPOUŠKOVÁ: Spisovatel ze SSSR. — JOSEF TROJAN: Program mladé generace. — STULTUS: Pokolení, které nezná pomeranč. — Vojín Q panu generálovi Syrovému. — Na chvíli ve SSSR. — Baxa zvítězil. — O obtížích lidí praktických. — Radikální národovci. — Svědectví z Ruska.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TR. 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI a 24/1, 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TR. 62

Intelligence a kapitalismus

II.

Prospěch z kapitalismu.

V naší době obzvláště rychle a nemilosrdně se stává přítomnost minulostí; písek v přesypacích hodinách otce Chrona dostal tempo nepřijemné. Několik let stačilo, aby kapitalismus vyplnil svou prospěšnou roli, kterou měl krátce po válce, a aby si potom podkopal půdu pod nohama. Jestliže někdo je nakloněn zahromovati, že kapitalismus vůbec nikdy nemůže dokázat něco prospěšného, tedy to bude hrom, který vychází z oblaku úplné sociologické naivity. Historie je hřbitov systémů, jež po nějakou dobu vykonávaly užitečnou funkci a potom odumřely. Jako křesťanství, tak i kapitalismus byly nejlepší a nejpokrokovější formou, již byla doba schopna. Kapitalismus vykonal divy neočekávané. Slyšte toto svědectví:

„Buržoasie první ukázala, co dokáže činnost lidská. Ona uskutečnila zcela jiné světové divy, než jsou egyptské pyramidy, římské vodovody a gotické velechrámy, provedla docela jiné pochody, než je stěhování národů a výpravy křížácké... Buržoasie vytvořila za necelých sto let... mohutnější i kolosálnější síly výrobní než všechny předešlé generace dohromady. Podmanění přírodních sil, zavedení strojů, užití chemie v průmyslu i orbě, paroplavba, železnice, elektrické telegrafy, celé světadily k orbě schopné, splavnění řek, celé národy osadnické, jakoby kouzelným proutkem ze země vyrostlé — mělo některé z předešlých století tušení, že v lůně společenské práce dřímají tak velké síly tvůrčí?“

To není hymnus ctihodného generálního tajemníka svazu průmyslníků. To je citát z Marx-Engelsova „Komunistického manifestu“. Co ostatně dělá sovětské Rusko s celým tímto průmyslovým, technickým a civilizačním dědictvím po buržoasii? Oddává se asketismu a odpírá je přijmout? Naopak, radostná, netrpělivá, americká omluva, a níž je přebírá, je poklonou pro práci, již buržoasie vykonala: dobře jste to, holoubkové, vykonali, a my teď, dovolíte-li nebo i kdybyste nedovolili, si tím posloužíme. Ruský komunismus přejímá výrobní výsledky nejvyspělejšího kapitalismu v celém rozsahu, jsa přesvědčen, že tudy vede nejrychlejší cesta do budoucnosti; konfiskuje výsledky evropské výrobní civilizace, ne aby je zničil, nýbrž aby je podrobil zcela jiné kultuře; v určitém smyslu se tak rychle a ochotně převropšťuje jako Japonsko v sedmdesátých letech minulého století. I pětiletka je takovou nebezpečnou poklonou před buržoasií: bez evropského kapitalismu neprováděla by se ani polovičním tempem; stroje a inženýři, které dodává západní kapitalismus, jsou podstatnou aktivní položkou v rozpočtu pětiletky. Nemá tedy smyslu mluvit pohrdlivě o kapitalismu vůbec, když ani Marx a Engels o něm ve všem pohrdlivě nemluvíli a když sovětské Rusko nemůže zatím bez jeho pomoci prováděti ani svůj slavný plán. Lenin to psával docela otevřeně: „socialismus není myslitelný bez velkokapitalistické techniky“, „je naším úkolem učit se státnímu kapitalismu u Němců“; „bez učení se od organisátorů trustů nelze zavést socialismu; socialismus si osvojí vše, co

bylo vytvořeno trusty“. Je mnoho stránek v kapitalismu, o nichž je opravdu možno mluvit s pohrdou, ale mezi ně nepatří výrobně technická stránka; tu naopak jeví se rozmach prometheovský. Kapitalismus nekrachuje jako výrobně technický systém, nýbrž jako systém sociální a distribuční; jestliže nevyrabí daleko více než nyní, jestliže nezaplaví svět bohatstvím výrobků, příčina není v tom, že by to technicky nedovedl, nýbrž v tom, že stojí na špatné sociální základně a neumí tak podnítiti konsum, jako by dovedl roztočiti kola výroby. To je vlastní jeho tragedie: naučil sice svět vyrábět a byl v tom znamenitým učitelem, ale sám nyní zdržuje vzrůst výroby, poněvadž by za tohoto finančního systému musil, jak už jsme několikrát řekli, psáti na vagony se svými výrobky: vyrobil jsem, nevím komu.

Jelikož skvělé výkony kapitalismu na poli výroby byly uznány i Marxem a Engelsem, není otázkou, kterou je třeba rozhodovat, ta otázka, zda kapitalismus za všech časů byl neschopným systémem, nýbrž ta, kdy prospěšným systémem býti přestává. Podle našeho názoru během pouhých třinácti let role kapitalismu se důkladně změnila. Řadu let po válce jsme pokládali jeho roli pro Evropu za prospěšnou; nyní ji musíme pokládat za neprospěšnou. Jestliže proti tomu někdo něco má, ať nás poučí, jak si máme počínati, abychom v současné krizi viděli prospěch. Změna není v tom, že by se byl kapitalismus sám změnil k horšímu, nýbrž v tom, že se změnila situace, v níž působí; a změnila se v neposlední příčině právě jeho automatickým působením. Nebyv regulován žádným rozumným plánem, vytvořil si sám ony obtíže, ve kterých se nyní zmítá.

Otázka socialismu a kapitalismu není ve všech dobách stejná. Rozhoduje stav zralosti. Jestliže u nás kdosi uznal za vhodné vysloviti veřejně politování, že Karel IV. nebyl socialistou, prozradil tím jen na sebe katastrofální nedostatek historického smyslu. Jsou doby a poměry, kdy socialismus ani zdaleka nemůže konkurovat s kapitalismem. Ale mohou nastati i doby, kdy by kapitalismus nemohl konkurovati se socialismem, je-li hlavním motivem obecný prospěch.

Když přestala válka, byla Evropa před velkým problémem: jak obnoviti výrobu a ukojiti nesmírný, zoufalý, nebezpečný hlad po zboží. To byla právě situace, v níž socialismus tehdy nemohl konkurovati s kapitalismem. Resoluce to nemohly rozhodnout. Hnutí bez výrobní tradice, s dětskými nemocemi, tápající, přepolitované nemohlo ve výrobním ohledu tak spolehlivě a rychle znovu vybudovati Evropu jako starý, zkušený mistr — kapitalismus. Úlohu rekonstrukce Evropy bylo podle našeho mínění třeba přenechati kapitalismu, jestliže jsme za hlavní pokládali otázku, aby se lidem co nejdříve vedlo lépe, t. j. hmotně lépe. Byla to vážná otázka evropské životní úrovně na celé desetiletí. Proto jsme se tehdy ke kapitalismu stavěli mnohem příznivěji než nyní: byla to v první řadě otázka praktického prospěchu. Zajisté, heslo socialismu tehdy bouřlivě žilo v masách — ale jak zklamaní socialističtí vůdcové brzo poznali, nebylo to více než

heslo, kterým se vyjadřovala touha po zvýšení mezd. Ve výrobním ohledu neposkytovala tato nálada žádných záruk. Socialisté sami, vidouce to, duševně ustoupili před kapitalismem, který zvítězil z toho prostého životního důvodu, že každý řád, mající užitečnou a dosud nenahraditelnou funkci, musí zvítězit. Tehdy byl socialismus proti kapitalismu jako dítě proti muži. Nebylo možno obnovit výrobu socialisací, a socialisovat bankrot nikoho nelákalo, mimo ty socialisty, u nichž byl obzvláště vyvinut pud moci. Kapitalismus měl před sebou důležitou úlohu, kterou nikdo jiný za něho nemohl vykonat, a kterou měl vykonat jako sluha společnosti. Ale v jeho povaze není tato pokora a s tím se musí i teď počítat. Dovolíte-li kapitalismu kypět, bude překypovat. Vykonav svěřenou sobě úlohu, neresignoval ovšem, nýbrž vyšvihl se zase na pána společnosti. Následkem jeho vlády vznikla situace, v níž se stávají pravdivými všechny takové fráze jako „temné dunění a praskot v základech“.

Jediné Rusko se pokoušelo po válce vybudovat zemi bez pomoci kapitalismu, ale ruské zkušenosti nebyly toho druhu, aby někoho na západě opravdově lákaly. Výsledkem byla největší historicky známá bída. Nep byl oficielním doznáním této bídy a ústupem k jinému systému, když už všechna hrdla byla stažena úzkostí a všechny žaludky hladem. To byla doba, kdy proletariát sám opravdu nebyl schopen spravit ani rozlamanou mašinu. Není-li v některých kruzích ochota věřit toto mně, mohu, budu-li požádán, nalézt podobné výroky ve spisech Leninových nebo Trockého. Sovětské Rusko mohlo ušetřit svému obyvatelstvu mnoho utrpení, kdyby si bylo počínalo opatrněji při rozchodu s kapitalismem. Majíc pevně v rukou politickou diktaturu, bylo by to mohlo učiniti bez nebezpečí. Nikdo menší než Lenin počal raditi k opatrnosti v bouřlivém rozchodu s kapitalismem. Psal:

„lechťati se zvučnými frázemi je vlastností deklasované maloměstácké inteligence“; „ani největší rozhodnost nestačí pro přechod od konfiskace k socialisaci; k provedení socialisace musí mít revolucionář jiné vlastnosti než pro revoluci“; „víc jsme se nakonfiskovali, než jsme mohli spočítat“; „pro socialismus nestačí lámání, ubíjení“; „kdyby se u nás ustálil státní kapitalismus, bylo by to velkým úspěchem“; „státní kapitalismus je nyní vítězstvím nad nepořádkem, rozvrátem, rozviklaností, maloměstáckou anarchií“; „ve výrobním smyslu ještě nejsme ani v předsíni socialismu“; „chceme k sobě přitáhnout nejkulturnější kapitalistické elementy“; „cesta k socialismu vede přes kapitalistické vedení trustů“.

Komunismus je založen na materialistickém širokém názoru. Právě s materialistického hlediska, s toho hlediska, že člověk se má míti pokud možno dobře, není třeba litovati, že rekonstrukce Evropy byla svěřena kapitalismu. Začátečnický socialismus jako vůdce by jen byl prodloužil trapnou hmotnou krizi. Kapitalismus si získal ještě v letech 1918—1928 zásluhu o životní úroveň. Upřímní komunisté, kteří se vracejí z Ruska, to také přiznávají, ujistí-li se ovšem dříve, že je žádný nepovolaný povoláný neposlouchá.

Š k o d a z k a p i t a l i s m u .

Následkem toho, že, jak na začátku bylo řečeno, písek nyní obzvláště rychle se sype v hodinách otce Chrona, tato prospěšná role kapitalismu je historií. Kapitalismus dnes stojí před námi jako hříšník a jako obžalovaný. Nemůže být pochyby, že on nás uvedl do této hospodářské krize, neboť nebylo jiných skutečných vůdců v hospodářství. Vše, co se stalo, stalo se,

protože kapitalismus tomu tak chtěl. Nemá se ani na koho vymlouvat.

Jeho síla a zásluha byla v tom, že dovedl lépe vyrábět než jakákoliv forma kolektivismu. Kam to přivedl s těmito schopnostmi? Zajímavé jest, že ztroskotal (nelze hledat zdvořilejší výrazy, je to ztroskotání) právě v tom okamžiku, kdy nejlépe se mu podařilo se zrekonstruovat. Dlouho se kolportoval ideál: návrat k předválečným poměrům. Nyní, když toho bylo ve výrobním ohledu dosaženo, když dokonce předválečné poměry v mnohém byly překonány, cítíme, že jsme trpce zklamáni. Nastaly rozpaky z bohatství, z mohutnosti výroby. Poněvadž kapitalismu nic nepřekáželo rozvíjeti se podle libosti, zdá se býti jisto, že přítomná tíseň vyplývá právě z vlastností kapitalismu a že sám se přivedl tam, kde nyní rozbolestněné a rozpačité přešlapuje. Ukázalo se, jak vratká byla předválečná rovnováha. Návrat k předválečným poměrům je už proto nemožný, že v mnohých zemích vyrostl zcela nový průmysl, který se nevzdá práva na život. Stará předválečná cirkulace statků, založená na průmyslové hegemonii některých zemí a na obchodní nebo finanční hegemonii zemí jiných, je zcela porušena. Zažehnutí tyto nové poměry je skoro tak nemožno jako vrátit dítě do lůna matčina. Kdyby i kapitalismus neměl jiných obtíží, má a bude mít ty, jež jsou spojeny se ztrátou staré hospodářské cirkulace. Hospodářská mapa nové Evropy je daleko nejjasnější než politická.

Ale má ovšem řadu obtíží jiných, sobě vlastních, které patří ke kapitalismu tak jako rýma k nastuzení. Zajisté, vykonal své dílo hospodářské obnovy Evropy lépe, než by to byl svedl nějaký jiný systém. Ale nyní nejde už o obnovení výroby; je obnovena, a kapitalismus brání se dalšímu jejímu zmohutnění jen z pochopitelných rozpaků. Nyní jde o uspořádání odbytu výsledků výroby. A tu starý mistr výroby se ukazuje zcela průměrným nebo i podprůměrným žákem. Kapitalistická výroba nedovede si opatřit dosti pevné pudy odbytu pod nohama. Snad se ani nikdy opravdově nezabývala takovými myšlenkami, protože je systémem jednostranně výrobním. Zabývala nebo nezabývala — je nutno ji tomu naučiti nebo ji podřídit nějakému systému jinému, který si bude dělati více myšlenek.

Další, patrně největší obtíž kapitalismu, která také z něho samého vyplývá a nikoliv z nepříznivých poměrů, je ta, že je to systém, v němž nejvyšším motivem je zisk, nikoliv rozum nebo humanita. Logickým plánem neřízená, anarchisticky produkující výroba sama se musí ve vyspělých poměrech uvésti ad absurdum; a na nehumánní systém, který se bere vpřed bez ohledu na člověka, je pozdě v době, kdy jste dali lidu do rukou politickou moc.

Bylo možno dáti kapitalismu volnost za účelem rekonstrukce Evropy. V této roli to vyhrál nad socialismem, a nelze říkat, že se tak stalo nespravedlivostí soudcovou. Výhodné postavení kapitalismu však rychle mizí, jakmile hlavním problémem, jako právě nyní, není už výroba, nýbrž distribuce. V této věci osvědčuje socialismus nejen více zájmu, nýbrž i inteligentnosti. Také v otázce plánu a podřízení hospodářského života zákonům rozumu. Zde ztrácí kapitalismus důvěru rozumných lidí. Nebylo chybou, že se mu svěřila práce, spojená s obnovením evropské výroby, neboť to je věc, ve které se vskutku vyzná; ale je chyba, že nebyl potom ovládnut a spoután. To jest

nyní hlavním tématem demokracie, která nemůže svůj osud ztotožňovati s osudem dnešního hospodářského řádu. Demokracie měla zacházeti s kapitalismem jako se svým sluhou; místo toho dopustila, aby v mnohém ohledu se stal jejím pánem. Není to rozumné a není to ani důstojné.

Zajisté, kapitalismus překoná i tuto nebezpečnou krizi, ale na jak dlouho? Svobodně, bez plánu, anarchisticky produkuje kapitalismus sám si tvoří své nesnáze. Bude to klid na několik let, a pak přijde krize nová. Do této budoucnosti nesmí se demokracie nechati tak slepě vtlačiti, jako se stalo tentokráte. K čemu by byly zkušenosti, kdybychom se z nich neučili? Nejméně ze všeho má se demokracie nechati zdržovati soukromým zájmem kapitalistů.

Není krise jako krise.

Henri George se vyjádřil, že nic není tak úzkostlivého, jako milion dolarů. Nic opravdu, leda snad dva miliony dolarů. Těmto úzkostlivým duším, které z úzkosti jsou ochotny všechno udělat mimo zřici se aspoň části svých privilegií, způsobilo neobyčejné potěšení líčení krise z let sedmdesátých minulého století, které se znenadání vyskytlo v novinách. To byla pravá lázeň pro stísněnou duši. Kameny s rachotem padaly se srdcí interesovaných čtenářů. Říkali si: hle, to je báječné, také tenkrát byla zlá, protivná krise, a co se stalo? Nic se nestalo; všechno se zase vrátilo do starých kolejí; také nyní se nic nemůže stát. A který z kapitalistů byl více vzdělán, říkal si po této četbě: sursum corda.

Je nám líto, že musíme pokazit tuto radost. Ani v soukromém životě nerozhoduje o tom, co se stane, po každé jen situace, nýbrž také temperament toho, kdo se do ní dostane. Někdo v nepříznivých okolnostech zaleze do kouta, jiný vybuchne. Sociální děj je vždy výsledkem objektivní i subjektivní situace. I kdyby hospodářská krize z let sedmdesátých po objektivní stránce sebe více se podobala krizi dnešní, čáru přes kvietistický rozpočet dělá ta okolnost, že temperament Evropanů se za těch šedesát let důkladně změnil. Žijeme ve zcela jiném psychologickém prostředí. Stará dobrácká úcta k vrchnosti docela vymizela. Také kvantum trpělivosti a odříkavosti je na světě daleko menší než bývalo. Řekne-li někdo, že to souvisí s úpadkem náboženství, bude mít nepochybně pravdu. Ale ať to souvisí s čímkoliv, dnešní lidstvo daleko méně trpělivě snáší špatnou vládu nebo snad dobrou vládu se špatnými výsledky; můžete si to vyjádřiti jak chcete. Chce-li dnešní politik žít ve světě faktů, musí počítat s touhou masy po zvýšené životní úrovni. Proti tomu mohou hlasatelé odříkání polemizovat, ale politik na to nesmí zapomínat. Také rozum a kritičnost neobyčejně se vyvinuly. Nezapomínejte ani na snadnost a rychlost, s níž se nyní rozšiřují zprávy: naši předkové věděli toho nepochybně žalostně málo o francouzské revoluci; my se dozvíme hned druhý den, co se stalo včera v Rusku.

Když už o Rusku mluvíme: v letech sedmdesátých nebylo státu, který by se pokoušel se vsí vážností o provedení socialismu a který by dodával kvasinky do nadějí nespokojenců; nebylo tu toho velkého, odvažného konkurenta, s nímž musí dnešní kapitalismus už trvale počítat. Nebylo také tak pevně organizované, odhodlané převratné strany, jakou jsou dnes po celém světě sekce komunistické internacionály, které dovedou dobře těžit z chyb vládnoucích. Léta sedm-

desátá byla i se svou dobráčkou krisí idylou proti naší době. Kvantum stability bylo daleko větší než dnes, kdy jsme po velké válce, po jedné velké revoluci a po několika menších.

Ne, nespolehejte se na krizi z let sedmdesátých. Něco se od té doby velmi změnilo: duše člověka. Z příměru je pravda jen polovina nebo třetina. A možná, že záleží právě na tom, co je v tomto průměru chybné.

Ferd. Peroutka.
(Dokonečení.)

p o z n á m k y

Kudy kam?

ČTK. — Ženeva, 20. ledna 1931.

„Hospodářský a finanční výbor Společnosti národů, který skončil včera své porady o finančních a hospodářských poměrech, zjišťuje ve své zprávě radě Společnosti národů, že na jeho nynější poradě nebylo možno stanovit užitečné směrnice pro obchodní politiku států. Združuje se, že hospodářské vztahy mezi jednotlivými zeměmi jsou ovládnuty mezinárodními dluhy v rozsahu dosud netušeném.“

Uprímnost jest dobrá věc. Víme alespoň, na čem jsme a odkud nemůžeme nic čekat. Hospodářský a finanční výbor Společnosti národů jest složen jistě z nejlepších hlav, které národy mají. A přece se jednomyslně dohodnou a přiznají: „Nevíme kudy kam.“

Jest úkolem politiky najíti pro hospodářský rozvoj správný rámec, opatřiti mu nutné předpoklady, odstraňovati překážky obchodu a průmyslu, upravovati staré, nebo stavěti nové cesty, kterými by se mohl bráti. Bez dobré politiky není blahobytu. Zdá se, že celá obliž spočívá v tom, že všechny schopnosti se nevyvíjely v člověku stejně. Zatím co výroba se dala už dávno novými směry a kráčí mílovými kroky vpřed, zůstala politika poněkud pozadu a nemůže dohoniti, co zameškala. Staré metody zklamaly, nových prozatím nemáme. Politické konference se střídají, žádná však nepřinese pozitivní výsledek. Dosud jsme však neslyšeli, že by se také politikové tak otevřeně přiznali ke své bezradnosti. Mezinárodní atmosféra jest prosycena nejtěžší nedůvěrou. Dokud se rádně neprovětrá, nemáme naděje na zlepšení. Předpověď politického počasí je tak nepříznivá, že se všichni uzavírají do svých domovů a rozhodli se nevycházeti po nějaký čas. Události v Německu jsou takového rázu, že nutně působí na celý svět.

Reparace jsou také takovou spletitou záležitostí, se kterou si politikové nevědí rady. Němci říkají: nebudeme platit, Angličani: zrušme reparace, Francie: až co řekne Amerika, a Amerika: Dohodněte se napřed, pak uvidíme, co se dá dělat. To jest však pro Francii málo určitá mluva. Rozhodné slovo má Amerika. Tě jsou dlužní všichni, a pokud nezmyslí mezi spojence dluhy, budou reparace Německu sotva promínuty. Dokud se Spojené státy nezaváží k anulování dluhů svých bývalých spojenců, neodváží se žádná vláda ve Francii sleviti Německu reparace. Co by se slevilo, musil by zaplatit francouzský poplatník. Jest si velmi těžko představití toho, kdo by chtěl přijíti s podobným návrhem. Daně jsou nepopulární vždy; kdyby byly uloženy z titulu zrušených reparací, žádný Francouz by je neplatil.

Druhého února se bude konati konference odzbrojovací. Nyní jest právě ta nejnepříhodnější doba pro její pozitivní úspěch. Chybí důvěra. Asi před týdnem byla v Paříži, na Sorbonně, konference důstojníků v záloze. Motto: Sécurité. Jedině s tohoto hlediska se Francouzi dívají nejen na odzbrojení, ale i na reparace. Za přítomnosti delegátů spřátelených států bylo znovu a důrazně konstatováno, že dosavadní válečné prostředky, které má Francie po ruce, nejsou schopny vzburdit v občanstvu pocit bezpečnosti. Zvláště prý na moři a ve vzduchu zůstala Francie za sousedními velmocemi. Amerika si chce zachovati volnou ruku, prohlašuje, že jí do evropské konference odzbrojovací nic není a odhlasovala si stavbu nových bitevních lodí. Anglii to sotva naladí k okamžitému odzbrojení. Itálie nemůže už ze sousedských, upřímných vztahů zůstatí za Francií, Japonsko má nyní zcela jiné věci na starosti. Na konferenci má býti dán povel k všeobecnému odzbrojení. Obáváme se, že po ní nastane závodění ve všeobecném zbrojení.

A Společnost národů? Ta prozatím vykonává málo závažných funkcí našeho senátu. Její bezmocnost jest konečně dobře pochopitelná. Nemůže donucovati, má k dispozici jen morální prostředky. Jakých sankcí se má obávati ten, kdo neposlechne jejich rad? Jest to společnost, jejíž členové nepřinesli žádného vkladu, který by za trest propadl, kdyby některý člen jednal proti stanovám. Kdyby Společnost národů mohla v nutném případě říci: „Ten a ten stát jednal samovolně a proti duchu stanov; za trest se bude vybíratí přirážka 25 procent na clo za zboží, které provinily v tomto roce vyveze“, měla by jistě snadnější posici a jejího hlasu by bylo více dbáno.

V. Havel.

Generálové a psychologie

Šéf naší armády, p. generál Syrový, promluvil delší reprézentační řeč, v níž hájil dosavadní stav našeho zbrojení a rozsah vojenského rozpočtu. O ideí odzbrojení není třeba s generály mluvit, ani kdyby to bylo možno: nebudou to oni, kdo rozhodnou. Že pak chce svůj rozpočet uchránit škrty, v tom se podobá ministerstvo vojenství všem jiným ministerstvům; je v povaze každého úřadu jevíti expansivnost ve věcech finančních. O tom tedy také není třeba zvláště mluvit; ani to konec konců nerozhodnou generálové. Ale jednou by se s nimi mělo mluvit o stránce psychologické. Máme k ideí obrany země všemchnu povinnou i dobrovolnou úctu, i když myslíme, že pro tuto obranu dovedou dobrá zahraniční politika a dobré zákony vnitřní vykonati aspoň tolik jako dobrá armáda. Ale když ještě všechny ostatní státy si udržují armády a když nezbrojený stát by tu zatím stál jako holý v trní, potřebujeme nepochybně i my nějakou armádu si udržovat. Otázka odzbrojení nemůže býti řešena jinak než mezinárodně, je to jedna z těch typických věcí, k nimž je třeba aspoň dvou: odzbrojení nepřijde na svět jinak než jako smlouva. Máme-li tedy již armádu, chceme přirozeně, aby to byla dobrá armáda. Jaká armáda jest dobrá? Jednomu omylu by generálové nikdy neměli propadnout: že v armádě stačí rozkazovat; že nejdisciplinovanější armáda je ta, ve které se nejkrásnější a nejenergičtější poroučí. Demokratická armáda navzdý ztratila pod pohama ony sloupy, na nichž byla vybudována disciplína armády dynastické. Jádro demokratické disciplíny jest nepochybně rozumný souhlas se základními myšlenkami a zájmy. Nezáleží jen na dělech a kulometech, ale také na myslích, které za nimi stojí. Jestliže generálové se starají jen o hmotnou výzbroj, vykonávají jen polovinu ze svého svěřeného úkolu, jímž je pečovati o dobrou armádu. Sem patří kapitola, jak se s vojáky zachází. Kasárna jsou ovšem místa, kde je tradičně oblíbená říznost. Ale každý hrubý důstojník nebo poddůstojník podlamuje svým procentem branné kvality armády. Jestliže generálové mají pečovati o dobrou armádu, není snad nikdo, kdo by měl mít ještě tak intensivní zájem na dobrém politickém a sociálním stavu země, jako oni. Mělo by to patřiti mezi jejich odborné zájmy. Mezi nebem a zemí je tolik věcí, které není možno prostě nakázati, jež musí vyrůstati samy sebou. Mezi ně patří duch vojska. Nikdo nebude opravdově hájiti systém, ve kterém není místa pro jeho spokojenost. Nejlepší věci neudělají se z rozkazu, nýbrž z přesvědčení. Vskutku, v demokratické době nemá nikdo tolik příčin, aby vystupoval pro sociální reformy a široký lidový režim, jako právě generálové, jímž záleží na statečné armádě. Oni by nejvíce měli bouřiti proti korupci a žádati její potrestání, poněvadž nikdo nebude zcela ochotně hájiti systém, který je podezřelý z korupčnosti. Musí pečovati, aby za ozbrojenými rukama nebylo odzbrojené, omrzelé duše. Nikdo nebude ani s velkým nadšením hájiti systém, který se představuje jako systém trvalé hospodářské krise. Je hříčkou osudu, jestliže generálové většinou svými zálibami stojí na pravici. Pokud nemají nic jiného na mysli než prospěch armády (do čehož na místě snad prvním patří stav ducha), měli by se mnohem spíše dát mezi sociální reformátory. Starají-li se jen o počet děl a kulometů a dovedou-li prosaditi své požadavky, mají možná v rukou množství výtečné zpracované hmoty, ale duch jim uniká. Pouhá hmota žádnou válku nevyhraje. Je třeba doporučiti generálům větší zájem o psychologickou stránku.

—fp—

Proč sanoval Engliš

Na náš článek, uveřejněný pod tímto názvem v posledním čísle Přítomnosti, reagovaly „Národní listy“ z 23. ledna 1932 článkem „K sanaci bank. — Nepravdivé zprávy „Přítomnosti“ o sanaci bank a ministru financí ing. Bečkoví“ — kde podle zmocnění konstatují, že zpráva je falešná a že bývalý ministr financí Bečka žádnou z částek v našem článku uvedených jmenovaných bankám k sanaci neposkytl.

K této věci poznamenáváme toto: V článku jsme mluvili

o sanaci peněžnictví částkou přes 1600 mil. Kč, při čemž jsme žádného ústavu neuváděli, nýbrž výslovně konstatovali, že jména ústavů z pochopitelných důvodů nebyla veřejnosti sdělena. Pokud však jde o věc samu, stačí si přečísti, co o tom praví Pimper ve své knize o obchodních bankách. Pokud se týká podpory asi 300 milionů Kč bankám a jiným ještě ústavům, musíme konstatovati, že se jmenovaným ústavům podpory skutečně dostalo tím, že jim ministr financí Bečka zaplatil jejich pohledávky za vídeňskou poštovní spořitelnou, třebaš ne v hotových penězích, ale ve státních půjčkách, kterými je dosud náš stát zatížen. Na tuto podporu neměly banky ty zákonné nároky, tím méně však měly nárok na to, aby se jim vydávaly dluhopisy privilegované a aby se jim vyplatily úroky za několik roků zpět, jak to bylo v časopise „Wirtschaft“ č. 24 a 26 z roku 1923 obsírně právnícky rozebráno. Proti rozhodnutí Bečkovu ozval se odpor i v parlamentě, kde podle zmíněných zpráv věc interpeloval posl. Palme. Na tyto zákroky ministr Bečka své rozhodnutí odvolal a věc byla definitivně vyřízena vládou teprve na jaře roku 1925 — také toto usnesení bylo svého času uveřejněno — kde k návrhu ministra Bečky bylo rozhodnuto vydati všem ústavům včetně jmenovaných bank 391 milionů čtvrté půjčky státní. Z.

S čím souhlasíme

Kartelový zákon. Podstatné části osnovy byly již uveřejněny a nyní začíná tiskový boj, který jenom dokumentuje, jak předloha je trpce pocitována zaměstnavatelskými a výrobními kruhy. Osnova zavádí povinný veřejný kartelový rejstřík, zřizuje státní hospodářskou radu, které podléhají kartely v doozoru i v existenci, určuje složení státní hospodářské rady ze zástupců státu, výrobců a spotřebitelů a přičleňuje agendu hospodářské rady ministerstvu pro zásobování lidu. Zavádí přísné tresty jednak pořádkové, jednak vlastní, které jsou značně vysoké vzhledem k obrovské důležitosti kartelů pro spotřebitelskou politiku vůbec a pro mocné zbraně kartelových sdružení. Osnova nebere pod státní dozor jenom kartely, nýbrž i soukromé monopoly. Proti těmto podstatným ustanovením vede se nyní houževnatý boj v měšťáckém tisku. Vedle námítky, že dnes není vhodná doba, aby se řešily tak důležité otázky (rádi bychom věděli, kdy vlastně příznivá doba k projednávání kartelového zákona by přišla, ne-li dnes, kdy cenová politika kartelů je předmětem oprávněných stížností nejen konsumentů, ale i obchodníků), směřují námítky proti kartelovému rejstříku a jeho veřejnosti, proti velké moci státní hospodářské rady a jejímu složení. Je prý obava z politického rozhodování. Výrobní kruhy obávají se spíše ustanovení § 9, který stanoví, že státní hospodářská rada může zakázati, aby smlouvy, ujednání, dohody, usnesení anebo opatření byly prováděny dříve, než je komise schválí, prohlásiti takovéto smlouvy a dohody za neplatné a nezávazné, zakázati jakoukoliv činnost kartelů; ustanovení § 11 o nahližecím právu státní hospodářské rady do obchodních knih, záznamů, cenových výpočtů atd., ustanovení § 12 o eventuálním zřízení stálého dozorčího orgánu u kartelů na jejich náklad, § 18 o odstupním právu členů od smluv, jestliže by prováděním smlouvy bylo jejich podnikání hospodářsky ohroženo nebo znemožněno, § 20 o ne-realizovatelnosti jistot členských, dokud není pravoplatně rozhodnuto o žalobách nebo námítkách podle § 18, trestních sankcí obsažených v § 21 až § 26. Ustanovení tato jsou však tak podstatná, že bez nich by kartelový zákon neměl smyslu. Podnikatelské kruhy marně se snaží vsugerovati veřejnosti, že kartely jsou nevinná sdružení, která spíše trpí pod útoky spotřebitelů. Je skutečně s podivením, jak měšťácký tisk staví se ihned proti předloze, která má ochrániti konsumenta, ačkoliv tyto listy jsou jinak plny hlubokých úvah o potřebě jejich ochrany. Zbytečně argumentují, že kartely vedle svých špatných vlastností, které veřejnost vidí, mají také celou řadu dobrých vlastností, kterých veřejnost obyčejně nepozoruje. Osnova přece nevychází z přesvědčení, že kartely mají býti zrušeny nebo znemožněny, nýbrž naopak mají býti postaveny pod státní dozor jenom v tom případě, že jejich politika ce-

nová a výrobní půjde proti zájmům hospodářského celku. V tomto případě má stát nejenom právo, ale i povinnost přísného dozoru, tím spíše, jestliže právě v dnešní době není jednoho hospodářského odvětví, které by nepřicházelo ke státní pokladně o pomoc, nechť již v jakékoliv formě. Jde tu o zásadní stanovisko sociální demokracie ke kartelovému problému: kartely, koncerny, trusty a monopoly představují vyšší stadium organizovaného kapitalismu. Nejsme utopisty, abychom si představovali, že hospodářský vývoj možno zákonným ustanovením vrátiti zpět do jeho liberalistických vod. Jestliže osnova na několika místech mluví o „omezování a vylučování volné soutěže“, pak je tomuto prohlášení principu konkurence rozuměti nikoliv jako návratu k prvotní formě kapitalismu, nýbrž jako podmíněné formulaci, která při zachování organizovaných forem chce chrániti konsumenta a celé národní hospodářství před zvýšeným vykořisťováním. Proto také osnova nejde proti kartelům jako takovým, nýbrž jenom proti kartelům, které kořistí ze svého mocenského postavení na úkor postižených.

(„Nová svoboda.“)

Co jde lehce a co těžko. Těžko jde zamezit, aby někteří bankovní ředitelé seděli ve 40 správních radách a pobírali těžké statisíce a miliony. Aby lidé z politiky i hospodářského života nehromadili ve svých rukou placené funkce a shromažďovali bezpracné důchody. Aby zkrachované a státem sanované banky nesměly vyplácet tučné dividendy a odměny. Aby průmyslové závody, bez kontroly a podle své vůle vysazující tisíce dělníků z práce, nevyplácely akcionářům a správním radám stejně tučné peníze a měly stejné zisky jako v dobách konjunktury. Aby berní šroub stejně dolehnul na boháče, dlužící miliardy státní pokladně, jako na živnostníky, chalupníky a úředníky. Těžko a s velkými nesnáze se potkává předloha o kontrole kartelů a předloha bankovního zákona, ač nesledují nic než prospěch celé veřejnosti a státu. Zato dolů dovedeme být řízní až běda. Když šetřit, tedy začneme se 13. služným. Potom začne nejostřejší kampaň nikoliv proti milionářům a zbohatlíkům, rozhazujícím i nyní ve všeobecné nouzi své tisíce, ale proti nezaměstnaným a kousku chleba, který jim poskytuje. Prohospodařených 230 milionů v bance, než se dostane před soud až po deseti letech, nás nerozčíluje ani tolik, jako otázka, bere-li nějaká babička či dělník v městě pár korun plným právem, či zda má být kontrolován. Snáze to jde s kontrolou chudáků — aby si byli dobře vědomi že žijí z milosti bohatých — než s kontrolou na příklad enormních zisků meziobchodu. Dolů, to dovedeme udělat hned. Nahoru, to už se nám nikde nechce dařit — či aspoň se nám to dosud nepodařilo. Což, chceme jen dodat, není demokracie. Není spravedlivou demokracií systém, který na obě strany nedovede měřit stejně. Naopak — je jejím největším nepřitelem, největší silou protistátotvornou, jež podlamuje ve státě to nejdůležitější: víru lidu, že demokracie chce a dovede měřit všem stejně a zabezpečit, že mezi námi nebude žebráků.

(„Národní osvobození.“)

politika

Je koalice schopna plánu?

V koalici stroj povážlivě vrže. Pozastavuje se nad tím Karel Čapek v posledním čísle *P ř í t o m n o s t i*, vyjadřuje tak jistě přání širokých vrstev k vládě: „Udělejte aspoň něco“.

Zdá se však, že není vládě snadno, toto něco provést. Chceme se zabývatí dnes obtížemi, které leží v samotné koalici, jež má míti vůdčí roli a jejíž práce nepokračují

tak, jak by to široké vrstvy od nich očekávaly. Příčiny toho jsou jednak povahy politické, jednak jsou to vadné metody práce a konečně nedostatek jasné linie hospodářské.

I.

V politickém směru jsou obtíže hlavně v pravém křídle republikánské strany, jemuž se nezdá dosti rozhodným způsob, jakým její zástupci ve vládě zastávají požadavky zemědělského lidu; k tomu se druzí odpor tohoto křídla agrární strany proti tak zvanému hradnímu směru vedoucích politiků. — Nelze neuznati, že situace zemědělského lidu je zlá, jako ve všech okolních státech; u nás je o to lepší, že smíšený hospodářský ráz státu, poměrný pořádek ve státním hospodářství a rezervy, se kterými jsme vešli do kritických poměrů, nám umožňují nésti tíhu hospodářské krise přec jenom o něco lehčeji. Nemusíme jako státy čistě agrární pokles cen zemědělských produktů vyrovnávati přímo státní podporou, nýbrž nepřímo na bedrách konsumenta v celní ochraně. Dnešní celní ochrana zdá se však radikálnímu křídlu republikánské strany málo účinná, proto dosti ostře vyslovuje se pro účinnější hájení agrárních požadavků. Tomu ovšem brání ohledy obchodně politické a zřetel na konsumenta.

Také strana národně sociální má své obtíže, spočívající v tom, že jejím představitelům připadá dnes nevděčný úkol hájiti státní zájmy, širší veřejnosti ne vždy srozumitelné. Tak zejména její organizace mladé generace a organizace z kruhů zaměstnaneckých těžce nesou určitou odpovědnost, která doléhá na stranu, že její byt i nepolitický představitel, přece příslušník — nynější ministr financí — musí prosazovati v zájmu státu věci širokým vrstvám konsumentů a zaměstnanců ne vždy sympatické.

Poměrně dobře pluje v politické režii strana sociálně demokratická, kde úlohy průbojného rázu sociálně politického dobře obstarává radikální ministr sociální péče Dr. Czech, věcně a právnicky utvrzuje ministr spravedlnosti Dr. Meissner a státnicky řeší její náměstek předsedy vlády Bechyně.

Je-li souhra těchto největších politických stran celkem dobrá, zdá se přece výsledkem koalici politiky skrovný. Ministru financí, jemuž nelze upříti píli a houževnatost, se kterou stará se o to, aby nervus rerum — peníze — státní pokladně nescházely, pracuje se v koalici vodách těžce, ačkoli čas i poměry pracují s ním i pro něho. Je to z velké části proto, že k obtížím politickým druzí se nedostatek režie pracovní.

II.

Metody práce, ve kterých si tato koalice oblíbila, nejsou dobré. Není přece trvale možno, aby se řada členů vlády uzavírala jako při bankovním zákoně na řadu neděl, ba měsíců do konklave, zapomínajíc, že je třeba vládnout a že je toho třeba dvojnásob, poněvadž kolem nás dějí se důležité hospodářské události. Československý stát má lid opravdu dobrý, když bez velkých výtek trpělivě tuto politiku snáší a čeká, jakou cestu ve zbědovaných poměrech mu ukáží vůdčové. Jistá náprava v režii děje se v poslední době tím, že některé otázky byly odsunuty na vedlejší kolej, do t. zv. parlamentních komisí (osma lihová, osma cukerní, osma sociálně politická). Toto opatření, jež umožní účast parlamentních kruhů na řešení důležitých otázek

národní hospodář

Jak se to dělalo!

(K procesu banky Bohemie.)

Jestliže po devíti letech dochází přece jenom k procesu s některými správními rady a řediteli banky Bohemie, bylo by přímo hříchem, kdybychom si nevšimli spousty materiálu, který přináší proces, k historii našeho poválečného finančnictví a hospodářství. Osoby obžalovaných, osoby svědků i osoby těch, kdož mrtví nebo živí jsou nepřítomni v soudní síni, ale jejichž jméno často slyšíme, jsou při tom vedlejší. O vině či nevině rozhodne soud. Nás zajímá jenom materiál historický a jenom z toho důvodu, proč nás historie má zajímat vůbec: abychom se učili.

Proto vybíráme ze žaloby, z výpovědí žalovaných a později i svědků to, co pokládáme za významné. Ne pro žalobu, ne pro posudek, je-li kdo vinen či nevinen, ale pro dobu tehdejší a nynější. Proto můžeme ze souvislosti vytrhnouti podle zápisů tu či onu větu, tu či onu skutečnost. Snad v souvislosti zněla jinak. Snad byla určena k tomu, aby přitížila, či aby zbavila někoho viny. Nám však jde zde jenom o fakta v souvislosti dějinné, nikoliv v souvislosti osobní či v souvislosti se žalobou a obhajobou. To bylo nutno říci dříve, než uvedeme následující citáty.

*

Žaloba

V roce 1919, kdy poválečná spekulace se zbožím se rozmohla, banka Bohemie, ač měla v té době nepatrné vlastní prostředky, počala nakupovati zboží a to bez znalosti odborné a bez jakéhokoliv uvážení hodnoty měny československé pro budoucnost a poptávky po zboží. Vedoucí činitelé banky počali po válce zakládati filiálky a to nejen v Bratislavě, Jablonci n./N., Boru a v Karlových Varech, ale i za hranicemi, v Paříži a Novém Yorku. Filiálky ty, ač neskončily všechny schodkem, přece jen převážně zatěžovaly banku. Než vedoucí činitelé toho nedbali a v době, kdy akciový kapitál i rezervní fond vyčerpán byl předchozími ztrátami, založili filiálku v Karlových Varech v únoru 1922, ač jim muselo býti známo, že filiálka v Paříži jest pasivní (skončila dne 23. března 1923 schodkem Kč 12,149.672.20) a že nutno zvýšiti akciový kapitál o Kč 10,000.000.

*

Dr. Kyjovský činí návrh, aby správní rada se usnesla zřídit filiálku banky Bohemie v Karlových Varech a aby bylo zmocněno exekutivní komité, aby k cíli tomu proti pozdějšímu podání zprávy převzalo a koupilo od Internationale Handelsbank její filiálky v Karlových Varech s její platebnou tamže a expositurami v Lokti, Chodově a Nýdku. Návrh ten byl schválen a usneseno zároveň s ohledem na nutnost rychlého převedení zvýšení akciového kapitálu o Kč 10,000.000, tedy na Kč 35,000.000, zplnomocnití komité, aby veškeré potřebné kroky učinil a zvýšení to provedl. Tímto způsobem hospodaření a neobezřetného vedení banky Bohemie postupováno bylo nejen v roce 1922, ale bylo možno pozorovati již roku 1919 nedostatek odborné znalosti a obchodnické prozíravosti.

*

Odpovědní činitelé nakupovali nejen v území RČS, ale i za hranicemi, hlavně v Americe, bez ohledu na jakost,

hospodářských, lze vítati. Jeť dusno v dosavadní atmosféře, kde se vláda halí ustavičně do tajů před lidem, potlačuje hospodářské zpravodajství a ponechává mnohdy volnou půdu kolportáží pověstí, jež široké kruhy zbytečně a neprávem zneklidňují. Při tom však nějaké vůdčí linie nikde nevidět. Mezitím co řada okolních států uzavřela hranice našemu zboží, pracuje se v koalici na zákoně bankovním a nebylo možno se dohodnouti o povolovacím řízení devisovém. Bylo potřebí pádné rány, abychom se aspoň tady vzpamatovali; teprve pasivní saldo obchodní bilance za prosinec a úbytek mnoha desítek milionů devis ze zásob Národní banky vyburcoval odpovědné politiky, a devisové nařízení — arcit' pozdě — vydáno. Při těchto pracovních metodách důležité národohospodářské zájmy visí ve vzduchu, ať již jde o otázku cukerní, lihové výroby, otázky obchodně politické, zemědělské nebo sociální (řešení nezaměstnanosti, bytové nouze, úpravy nemocenského pojištění atd.). Je pravda, že se k řešení těchto otázek přistupuje, ale tím, že se projednávají bez věcné souvislosti, bez soustavného plánu hospodářského, vzchází pochybnost, bude-li výsledek dobrý. Nedostatek vůdčí linie, zejména ve věcech hospodářských, pocituje se tím více, že jde o dobu velmi vážnou, kdy jasného rozhodnutí je třeba.

III.

Chybí hospodářský plán.

Ve veřejnosti diskutovány byly v poslední době projevy o příčinách krise a o prostředcích k jejímu řešení. Není úmyslem řešiti zde tyto spory theoreticky. Z průběhu krise v celém světovém hospodářství a z různých rozborů krise je patrné, že příčin jest více. Avšak pro akutnost národohospodářské choroby jest jasno, že zde budou některé z nich hlavní a bezprostřední. Tyto příčiny bude hledati jinde ten, kdo se na ně dívá s hlediska výrobně technického nebo obchodně politického, nežli měnový theoretik.

Kroky, které jednotlivá národní hospodářství k nápravě kupní síly své peněžní jednotky činí, jsou zároveň bojem o zachování dosavadní hospodářské úrovně a snad i existence a tvoří počátek ve vyrovnávání vad v hospodářských stycích mezinárodních. Podle toho, jak dobře tato jednotlivá hospodářství zvolí metody k léčení poruch ve svém hospodářství, vrátí se buď posílena či zeslabena do dalšího hospodářského vývoje mezinárodního. Nesmíme se nikterak klamati v tom, že prostředky, jež volí ku překonání krise ať již Anglie, Německo či jiné státy, nesou se po subjektivní stránce k tomu, aby jejich národní hospodářství vyšlo z krise posíleno a mohlo se ve světové hospodářské soutěži postaviti na místo přední.

To platí zejména o Německu, jež vidí budoucnost svého národa v hospodářské expansi, ke které se usilovně připravuje přes všechny překážky světa. Posuzující věci s tohoto zorného úhlu, vyslovujeme přesvědčení, že v tomto vyrovnávání světových hospodářských sil je také povinností našich vůdců, míti na zřeteli zachování hospodářské úrovně našeho národa, jak o tom přemýšlí a jednají vůdcové národů jiných. Jsme exportním státem a od situace našeho vývozního průmyslu závisí blahobyť veliké části našeho obyvatelstva, zejména pracujících vrstev. — K tomu všemu je však třeba jasného hospodářského plánu.

Vzchopí se k němu tato koalice?

Z.

množství a cenu zboží a také bez ohledu na situaci měny v Československu na mezinárodním trhu. Nakupovalo se tak dřevo, sklo, porcelán, textilie, výrobky vlasového průmyslu, filmy, minerální oleje, jedlé oleje, pryskyřice, cedrové dřevo, chemikálie, káva, měď, mosaz, prací prášek, kávové náhražky, šampaňské, borůvkové víno, sláma, seno, mýdlo, uzené maso, rašelina, chmel, hedvábné látky, zápalky a jiné výrobky, jež do rámce obchodní činnosti banky Bohemie nijak se nehodily, a také bez patričné kalkulace. A mezi těmito obchody jsou to hlavně obchody v Americe, uzavřené ředitelem banky Bohemie drem Píseckým a členem správní rady továrníkem Waldesem, na nichž banka sama koncem roku odepsala asi Kč 9,000.000, ač ve skutečnosti ztráty ty byly daleko větší.

*

Skutečná ztráta na všech amerických obchodech činila Kč 70,000.000. Tato ztráta pohltila tedy v roce 1920 nejen celý akciový kapitál (25,000.000), ale i rezervní fondy. Tyto ohromné ztráty neodepsala banka ve své bilanci ani v roce 1920, ani v roce 1921, a vedení banky nestaralo se o včasné vyřízení těchto ztrát. Ztráty tyto vznikly v předpokladu, že měna československá se zhroutí. Jde tedy výslovně o lehkomyšlné spekulace devisové... a nutno pokládati obchody ty za hlavní příčinu úpadku banky Bohemie.

*

...nutno poukázati na neobvyklou manipulaci s kontra-knižkami. Ač nelze prokázati, že by z této manipulace vznikla bance škoda, přec jen postup ten poukazuje na to, že odpovědní činitelé byli si vědomi neblahého finančního stavu a že všemožným způsobem snažili se stav ten zakrýti. Nastal totiž v bance úpadek vkladů, a tu banka uměle zůstatek vkladů vždy k prvnímu každého měsíce zvyšovala tak zvanými kontra-knižkami. Tím vlastně zmenšovala se pasiva banky a klamala se vědomě veřejnost...

*

Rovněž ztráty ve filiálce v Paříži označují soudní znalci jako důsledek vedení ředitele Hlaváčka, který nesprávně informoval centrálu banky v Praze a vedl ji tak (nepřiměřeně úvěry), že končila schodkem Kč 14,000.000.

*

Soudní znalci uvádějí celkové ztráty ke dni 20. března 1923 částkou Kč 176,379.767.48, jež ovšem likvidační vzrostly ke dni 31. prosince 1926 na Kč 236,000.000.

*

Státní zastupitelství žaluje na... že, 1. z nedbalosti přivodili bance Bohemii neschopnost platiti zvláště tím, že učinili přílišná vydání, lehkomyšlně a nepřiměřeně úvěru užívali a poskytovali, uzavírali odvážné obchody, které nenáležely k řádnému vedení banky Bohemie a s poměry majetkovými této banky v nápadném odporu byly, 2. z nedbalosti věřitele banky Bohemie nebo jich část poškodili tím, že vědouce, že banka Bohemie jest neschopna platiti, nové dluhy činili, dluhy spláceli a řízení vyrovnávací nebo zahájení konkursu včas nenavrhlí a že tak spáchali přečin dle § 486 čis. 1, 2, 486 c) tr. z., trestný dle § 486 č. 2 tr. z.

Obhajoba

Dr K u b í č e k:

Stavěli jsme stát v tempu revolučně rychlém. Při dnešním volném toku veřejného života neudělali bychom ani za 20 let, co tenkrát muselo být hned hotovo. Je přirozené, že se mnoho přehlédlo, udělaly se i chyby, které udělal i parlament. Chyběla nám tradice, proto je nutno pohlížeti na události n s hlediska té doby.

*

Tehdy se přičítal pád banky výhradně ředitelům. Dnes, po úpadku Credit-Anstalt, Danatbanky a jiných jest jasno, že život a stav banky je spiat s finanční a hospodářskou situací.

*

Vyvrcholení nastalo roku 1922, kdy Kč stoupla s 5 centů na 19 centů, celé naše hospodářství muselo se přeměnit v tempu příliš rychlém a neočekávaném. Mělo to těžké důsledky. Pokles cen způsobil, že ocenění zásob i majetku na konci roku 1922 bylo jiné než na počátku.

*

Některé banky tento tlak vydržely, jiné žádaly o pomoc stát. Moravskoslezská banka, Bohemie, Pozemková, Česká, Ludová. Místo výpomoci dostalo se jim moratoria, revise, a osud jejich byl zpečetěn. Přišla násilná likvidace, a víme, jaké byly důsledky. Jest to jako s továrnou. Má cenu, dokud pracuje. Jinak je to hromada železa. Na výpomoc byly věnovány až v roce 1924 miliardové obnosy ve prospěch a na sanci bank. Pro Bohemii to bylo pozdě.

*

Do banky jsem vstoupil po dlouhém přemlouvání, neměl jsem zájmu na bance, chtěl jsem se věnovat hospodářským otázkám. Obrátil se na mne Sonntag a ujistil mne, že je prvotřídním ústavem. Mohl jsem mu důvěřovat. Vždyť to byl bývalý ministr financí, osobnost taková, že si mohla opatřit přesnou informaci o stavu banky.

*

Bylo ujednáno, že banka Bohemie provede utvoření Anglo-československé banky, která se tvořila z filiálek Anglo-rakouské banky pod vedením Sonntagovým. Jakmile se Anglobanka upevní, měla s ní být spojena Bohemie.

*

Náše stanovy přiznávaly vládnímu komisaři právo veta.

*

Pana vládního komisaře omlouvá jedna věc: neznal stav banky (ač měl funkci placenou), poněvadž některé okolnosti vyšly najevo teprve později.

*

Vládní komisař nic nevěděl, že na počátku roku 1922 byla vykonána v bance Bohemii úřední revise ministerstva financí. Bylo povoleno zvýšení akciového kapitálu, ač revise nevyzněla tak, aby se to mohlo doporučit.

*

Revisní správa byla odevzdána místopředsedovi dru Scheinerovi 1. února 1932. Dověděli jsme se o ní z pramene jiného, z filiálky v Bratislavě, kde v březnu 1923 s ní chodil jakýsi kamnář.

*

Což je možné, že kdybych byl znal stav banky, byl bych tam dal celé své jmění, přebytky peněžních ústavů, kde jsem byl předsedou, že bych s ní spojil celou svou existenci? Vstupem do banky jsem přišel o všecko. Před tím jsem se jenom dřel. Dostudoval jsem jako úředník, uplatnil jsem se v životě hospodářském i politickém, stal jsem se poslancem. Nyní ztratil jsem i zdraví se vším.

*

Já nesesedl v bance jako úředník, docházel jsem tam, do schůzí, večer, ve volném čase. V té době moje činnost šla určitým směrem: nám ubývaly vklady, jevila se nouze o peníze, kterých jsme potřebovali, abychom mohli něco podnikat. Sháněli jsme vklady. Opatřil jsem z lihu 10,000.000 Kč, z cukru rovněž 10,000.000...

*

V listopadu (1922) jsme se dověděli, že banka je vynechávána mezi ústavy, jež ministerstvo vnitra doporučuje k ukládání peněz. Obrátil jsem se na ministra Rašína v poslanecké sněmovně v přítomnosti poslanců Švehly a Rychtery. Rašín mně řekl: „To není možné.“ Chytli jsme se. „Jak chcete, abychom tu banku zvedli.“ Rozčilil se a odešel ze sněmovny. Odpoledne poslal ke mně osobního tajemníka, abych přišel do ministerstva. Byl tam se mnou Slavík a Rychtera. Rašín říkal, že se přesvědčil, že je pravda, co jsem říkal, a slíbil pomoc. Pozval si nás, abychom k němu přišli 5. ledna 1923, že nám sdělí, kolik u nás uloží jako trvalý vklad. 5. ledna ráno telefonoval mi dr. Slavík, že dr. Rašín byl zastřelen.

*

V únoru byl jsem zvolen předsedou Společnosti pro zpeněžení lihu hlavně proto, aby banka Bohemie se mohla zúčastnit financování lihových obchodů.

*

President (notářské komory) Batěk tlačil energicky na vládu, aby nám půjčila, že nemůžeme sehnat tolik peněz, kolik je potřeba. Sonntág jednal s vládou a bylo ujednáno, že vláda u nás uloží 25,000.000 Kč a Svaz bank 25,000.000 Kč na 15 roků na 1 procento. Zároveň se jednalo o fusi s Agrární bankou na podkladě výměny akcií 1:1. Ředitel Svoboda byl zároveň předsedou Svazu bank. V sobotu 17. března se konala porada v senátě. 50,000.000 se zdálo Svobodovi málo. V neděli indiskrecí se octla zpráva v novinách, v P r a g e r T a g b l a t t u a v jiných, byla obava z runu na banku. V neděli večer konala se porada na hradě, již se zúčastnili ministři. Bechyně říkal: dejte jim nějaké peníze. Návrh na vyhlášení konkursu, jak na to tlačil hlavně Sonntág, byl zamítnut. Bylo rozhodnuto, že se dá moratorium, že se zatím vzpamatujeme.

*

Proč jsem tu já sám z celé správní rady?

*

Dr. P í s e c k ý:

Proč tak pozdě je tento proces projednáván, proč nejsou žalovány všechny padlé banky, proč nejsou žalováni všichni členové správní rady, jako na př. dr. Kyjovský, ač je žaloba přímo obviňuje?

*

Hlaváček byl ředitelem centrály, delegovaným do Paříže, odpovídal přímo správní radě.

*

Opatřil jsem si informace, sledoval jsem tehdejší literaturu americkou, ze které bylo vidět, že všechny měny na válce zúčastněných států jsou odsouzeny k zániku.

*

Před druhým odjezdem do Ameriky v říjnu 1919 navštívili jsme s Waldesem ministra obchodu dra Heidlerera. Žádal nás, abychom opatřili pokud možno nejvíce dolarů na nákup surovin.

*

Bankovní úřad ministerstva financí dal mi s sebou dvě bedny s čs. bankovkami, abych je v Americe prodal a opatřil za ně dolary. Bankovní úřad neudal mi ani kurs, za který je mám prodávat. Jenom příkaz „bestens“. Bankovní úřad sám nevěděl, jaký kurs by mohl jmenovat.

*

Bankovky byly v Novém Yorku úplná kuriosita. Umísťovali jsme je jen mezi našimi krajany obchodníky, kteří je

dávali jako reklamu, prémie a podobně. Byl dokonce nějaký korunový líkér a tyto bankovky byly jako etikety na láhve.

*

Druhy surovin, které se mají koupit, vybíral Hodač.

*

Jezdil jsem tehdy po amerických městech a konal přednášky, v nichž jsem doporučoval zasílání peněz do republiky. Zúčastnil se toho Hodač, v Chicagu i Jan Masaryk. Dolary získané z remitencí byly na nákup surovin.

*

Na dolarech zůstává nekrytá ztráta 13,000.000 Kč. Poněvadž banka získala dolary na základě příkazu ministerstva obchodu, uznal ministr financí Sonntág, že nemůže nést ztrátu sama, a přikázal přebytky dolarů různým průmyslům v nákupním kursu, ba dokonce povolil nám i občanský zisk. Takto banka vůbec ztráty neměla. 1,000.000 dolarů převzal průmysl minerálních olejů, 680.000 obilní ústav, 400.000 bavlnářský průmysl a 200.000 devisová ústředna.

*

Kurs v Praze byl diktován devisovou ústřednou a neodpovídal americkému obchodu. Proto se musely dolary kupovat nad kurs.

*

Nebylo žádné banky, která by nebyla založila společnost obchodní. Tak Živnobanka, Průmyslová, Agrární a Praga měly Společnost pro obchod mezinárodní. Tato společnost, ač měla nejlepší podmínky, neboť v čele jejího vedení byl dr. Hotowitz, ředitelem generální konsul Taussig, administrativním ředitelem Schweiger, nejlepší exportér za starého Rakouska; po krátkém čase končí ztrátou přes 100,000.000 Kč. Stejně Voska, Dálný východ a ostatní. Příčina: deflační politika.

*

Sdělování bilance je věcí čistě subjektivní. Když budou bilanci dělat současně tři lidé, každá dopadne jinak. Neboť záleží na subjektivním oceňování aktiv.

*

Když jsem pozoroval, že by banka získala nový zdroj kapitálu, jednal jsem o fusi s Pragobankou, Živnobankou, s Liebigem, který byl ve spojení se skupinou Rotschildovou.

*

Mimo pokles měn způsobily ztráty i poměry dopravní. Průtahy se zboží pokazilo a podobně. Jak desolátní poměry byly, ukazuje, že jsme našli na příklad své zboží v Giurgiu povalovat se venku. Podplatil jsem přednostu stanice, aby zboží bylo naloženo do vagonů. Druhý den jsme zjistili, že bylo naloženo do vagonů otevřených. Když jsem to přednostovi vytýkal, řekl, že to stačilo jenom na otevřené vagony. Musel jsem podplácet tedy znovu.

Dr S l a v í k:

V roce 1922, když byly zlikvidovány renty na sanaci, přišel Kubíček a žádal, abychom vyplatili 600.000 Kč. Ohradil jsem se, aby částek, určených na sanaci, se užilo jinak. Dr. Kubíček prohlásil, že má závazky a že nebude-li to vyplaceno, vyvodí důsledky. Po ředitelské poradě, na které zdůrazněno, že nesmíme Kubíčka pustit, bylo to vyplaceno s výhradou, že Kubíček o tom zpraví správní radu. Účelu neznám. Peníze byly vyplaceny doktoru Bradáčovi.

*

Bylo u nás tolik revisí, jako snad v žádném jiném ústavu.

R. Weigner:

Vedoucí ředitel pařížské filiálky byl ředitelem centrály. Dojžděl do Prahy, referoval správní radě. V srpnu 1920 zastavil jsem se v Paříži a prohlédl jsem si filiálku. Měla řadu obchodů, které nezapadaly do rámce banky, nebo nezajištěných úvěrů. Viděl jsem, že jí chybí zkušený akvizitér a stálý kontrolor. Vedení na mne působilo dojmem diletantismu.

*

Jeho (Hlaváčkovy) zprávy byly optimistické a moje námaha o nápravu marná. Správní rada slyšela snad raději optimistické zprávy vedoucího ředitele, než pesimistické zprávy kontroly. Hlaváčkovy scházela obchodní zkušenost a ona dávka pesimismu, které je vždy potřeba.

*

Devisové oddělení vydělalo jen za dva měsíce roku 1919 22,000.000 Kč, v roce 1920 asi 19,000.000 Kč, další léta kolem 5,000.000 Kč. Možno říci, že devisové oddělení živilo banku. Ovšem umožňovala to doba.

*

V lednu 1922 byl jsem volán drem Wiškovským, abych přišel do hotelu de Saxe, že by mne seznámil s drem Riezsem, vedoucím členem správní rady Internationale Handelsbank. Vzpomněl jsem si, že máme na nostru 15.000 akcií.

Za měsíc byl jsem pozván k prezidentu Sonntagovi, kde jsem se dověděl, že převzetí je perfektní, že se utvořil syndikát, který, prokáže-li revise, že je akciový kapitál intaktní, převezme akcie. Revise byla příznivá, Sonntag ochoten vstoupit.

*

Celá transakce se dělá za souhlasu a přání vládních činitelů.

František Havlu:

Byli jsme mínění, že bilance je správná i bez ohledu na skryté rezervy. Vždyť za rok 1920 stouply vklady o 100 procent, filiálky velmi dobře prosperovaly, stejně účasti. Tak na příklad Bank of Europe vyplácela 100% dividendu.

*

Disposiční fond, to byly mimořádné zisky společnosti, uložené na vkladní knížky. Dispoice se děly dohodou ředitelů kolegiálně. Používalo se jich na rozličné účely. Na jaké, se nepamatují. Když jsem odcházel z banky, knížky se likvidovaly. Jedna část, 300.000 Kč, se užila na syndikátní účet.

Dr. A. Wiškovský:

Podánilo se mi po dvouleté činnosti získat koncesi bankovní na své jméno s kapitálem 40,000.000 Kč. V té době však již nebylo možno uskutečnit aktivování nové banky. Anglorakouská banka tlačila, aby se Internationale Handelsbank zbavila co nejrychleji svých československých zákazníků.

Počátkem roku 1922 mě náhle prezident Sonntag zavolal a žádal, abych ustoupil od zřízení banky, že nemůže být předsedou. Pracuje na nostrifikaci poboček Anglorakouské banky a dohodl se s generálním radou Hugo Schwarzem, že se podle přání vlády filiálky odevzdají bance Bohemii.

Byl jsem pozván znovu Sonntagem počátkem února 1922 do hotelu de Saxe, kde byli přítomni Kyjovský, Schwarz, Batěk, Slavík a kde byly udělány punktace ohledně převzetí syndikátu pana dra Scheinera 15.000 akcií a ohledně Internationale Handelsbank.

vs.

Život a instituce

Gamma:

Rub krásné medaille

III.

Pražská vzduchová bída.

Tím vším dnešní vzduchová bída pražská, nouze o kyslík už dosahuje meze nebezpečnosti a pro zdraví tisíců stává se pohromou. Bývají v Praze dnové, nikoli nečetní, obzvláště za horkých letních dob, s bezvětřím, zejména v silně frekventovaných ulicích, plných lidí i aut, kdy lidské plíce se prostě zalykají. Štasten, kdo v ty dny může z Prahy utéci do končin, kde aspoň přibližně ještě platí lučebnickova formulka o složení vzduchu! Ale kolik tisíců a tisíců lidí se odtud nemůže hnout a musí zde v ulicích, obchodech, kancelářích, dílnách, fabrikách protrpět své letní martyrium bezvzduší! Bývají pražské vteřiny, kdy si člověk připadá jako ztracený v caissonu nebo v ponorce, které byly pozbyly spojení se vzduchem nad hladinou. Zlo stupňuje se nástavbami čertných domů v ulicích neširokých, jež se tím prohlubují a tah větrání zliknavuje ještě víc. Souběžně s tím přibývá obyvatelstva, s přirozeným důsledkem, že nedostačující množství kyslíku rozděluje se na větší ještě počet plic, z nichž naopak kyseliny uhličitě vychází více. Mylný je předpoklad, že vyrovnávání porušených poměrů chemických ve složení vzduchu pražského děje se ustavičně automaticky; zajisté částečně se tak děje, ale nikoli na plné procentuální kvoty součástí vzduchových. Bylo by svrchovaně potřebno, kdyby naši vědové podjali se důkladného prozkumu pražského vzduchu, úkolu to, jenž nemá toliko teoretickou zajímavost pro hrstku odborníků, nýbrž týká se skoro milionového zástupu lidského a zasahuje vskutku hodně hluboko do života; bylo by pro Pražany i pro všechny český národ velmi žádoucné zvědět, jakého množství kyslíku, plynu tak eminentně nutného pro celý, zdravý život se dostane konkrétně tvůrčímu člověku v Praze, jaký je účinek kyslíkového manka na jeho život, kvalitu, výkonnost a tvorbu. Stav dnešní je k tomu vážnou výzvou; splnění tohoto vědeckého úkolu (samozřejmě s ukázaním cest a prostředků nápravy) je ještě důležitější než nedávné vědecké prozkoumání vltavské vody v oblasti pražské, jež přineslo takové příšerné výsledky.

Lze mít za jisté, že dnešní stav zhoršení pražského vzduchu není už nejnižší mezí; bude ještě hůře, přijdou ještě jiné, nežádoucí a nezamýšlené důsledky chvatného technického vývoje, které jako po nějakém temném zákoně zloby sledují škaradým černým procesím každý výboj technikův. Jak bude potom s dýcháním neblahých pražských plic, nelze si dobře představit.

Duchovní pracovník v městě.

Co posud uvedeno, jsou vesměs jen vnější vlivy, kterých člověk městský buď nemůže (jako jedinec bez moci) odčinit vůbec, strádaje tedy pasivně bez pomoci, anebo se jim brání jen v malých mezích, příliš nevydatných, aby paralysovaly zlé účinky bídy vzduchové (krátké dovolené, prázdniny, tury a výlety, weekend, táboření venku, dýchací cvičení, domácí tělocvik, sport a j.). Ale v mnoha případech kulturních (a zvl. tvůrčích) lidí přistupují ještě špatné účinky osobní. Přes poučení a přes dobré vědomí o důležitosti dýchání zdravého vzduchu, přes to, že v jiných stránkách začíná kulturní člověk opravdu s kulturou fyzickou (lázně, výživa vědecky správná a j.), právě zde bývá zdravotní praxe ve zdejší nejnedbalejší a nejlhostejnější.

Sedavý život v sehnuté posici, s velmi povrchním dýcháním, zpravidla v uzavřených místnostech, s chatrným větrá-

ním, zhusta v tabákovém dýmu; nechuť k pohybu, zejména k chůzi, k rázným a dostatečně dlouhým pochodům,*) s měšťáckým sklonem dát se vozit elektrickou drahou i jinak, den co den (pro úsporu času, pro možnost číst noviny atd.); odpor nebo nevytrvalost k tělesným cvikům, ke správným cvikům dýchacím (čtete knížky prof. Jana Svozila); kolikahodinový denní pobyt ve zkaženém vzduchu kaváren, hostinců, schůzí, ovšem i divadel a koncertních sálů, nemluvě o zlu společenských styků a návštěv se stejnou všude skoro vzduchovou bídou v uzavřených prostorách a tabákovém dýmu; nedostatek příležitosti nebo vůle k fyzické práci — toť tak zhruba souhrn skutečností, jak vypadá každodenní dýchací činnost kulturního Pražana. Divme se pak, že nedávna úřední zpráva městského fysika pražského konstatuje v Praze od r. 1926 počínaje poněkud vzestup tuberkulosity!

Bída sluneční.

Ale bídou vzduchovou a nedostatečností dýchání není zlá zdravotní situace pražského člověka kulturního vyčerpána, ač by toho samotného už věru bylo dost — pro život i pro tvůrčí dílo jeho. V patách díla technikova jdou svízele další.

Porušené ovzduší pohlcuje množství slunečního záření a tím silně oslabuje léčivý, bakteriocidní jeho účinek; jsou to zejména důležité, účinné paprsky ultrafialové, které v přetížené špatné atmosféře takřka zůstávají trčet, nepronikajíce do těla a krve člověkovy (ovšem spolupůsobí tu i malá nadmořská výše Prahy.) Nedostatek slunce v některých partiích Prahy je zhoršován ještě zvyšováním budov nástavbami a bude ještě zesílen budováním mrakodrapů, také skvělého výtvaru technikova. Sluneční lázně uvnitř města jsou skoro bezúčinné.

Bída vodní.

Bída vzduchová má paralelní bídu vodní. Není tomu mnoho let, co Praha sotva překonala starou bolest nedostatku zdravé pitné vody a odtud pocházejícího endemického břišního tyfu (z pití nečisté vody vltavské a ze studní zamořených stokami). Pohroma přihlásila se už zase: popřevratovým rozvojem Prahy, technickým pokrokem, přibýváním továren a obyvatel nestačí už městu dodávané, nerozmnožitelné množství vody z Káraného (od Jizery), tedy návrat k vodě vltavské, zhruba filtrované. Účinky toho (nedobré) projeví se jistě ve zdravotním stavu Prahy za několik let.

Voda Vltavy v oblasti obce pražské byla nedávno prozkoumána dvěma českými lékaři a bylo ovšem zjištěno úžasné její znečištění, které koupele v ní přímo člověku, pečlivému svého zdraví, zapovídá. Postačí zajisté uvést ze zprávy obou vědců, jaké ohromné množství bacilla coli bylo nalezeno v krychlovém milimetru vody. A městský fysik pražský (dr. L. Procházka) nedávno v úřední zprávě své upozornil na stoupání břišního tyfu v Praze, kde hlavní příčinou jeví se být nákaza při koupání ve Vltavě. Tak bude v krátku situace kulturního Pražana s vodou taková, že se nebude moci bez nebezpečnosti ani umýt ani vykoupat, a nemaje pitné zdravé vody, bude ještě více hnán do piva, které už dávno je pohromou kulturních lidí pražských.

Lomoz a světlo.

Připočtete k těmto nepříznivým vlivům ještě aspoň dva zjevy, které ve velkém městě těsně přináležejí k technickému postupu: rostoucí lomoz a zneužívání oslnivého světla. Obojí těžce postihuje kulturní a zejména tvůrčí

* Schopenhauer pokládal za nutné pro duševního pracovníka, chodit denně nejméně tři hodiny, a také sám přesně to zachovával; na síle jeho myšlení to patrně.

lidí — lomoz hubí je odnímáním spánku, oslňující světla ničí jim zrak. Velké město už samo o sobě, bez těch vražedných světél, činí nesmírné nároky na zrak, jenž proti jiným smyslům je tam naprosto neúměrně zaměstnáván a touto prací nadměrnou ovšem předčasně vysilován. Zrovna to, co pro mladé ctitele velkoměstského ruchu a měňavého povrchu životního bývá zdrojem poetického a uměleckého nadšení (po Verhaerenovi!), obsahuje prvky zhouby pro zrakové ústrojí tvůrčích lidí staršího věku, tehdy právě, kdy měli by ho ke hlavní své práci více zapotřebí. A stále rostoucí velkoměstský hřmot, neustávající ani v noci, vhnání kulturního člověka do užívání a zneužívání uspávacích drog, s následky ovšem nedobrymi. Požadavek tělesné kultury nabádá sic tvůrčího člověka, spát při otevřených oknech, lomoz městský však nutí jej okna zavírat, s důsledkem, že vydýchaný záhy vzduch v ložnici jen stupňuje jeho chronickou bídu vzduchovou a zhoršuje více ještě jeho už porušený stav tělesný. Obecně zeslabení a rozrušení špatně vyživovaných nervů zhoršuje se (krom tabákem, alkoholem atd.) ještě rozčulujícím stykem s masami lidskými venku, zpravidla také nervosně rozčilenými atd.

Stesky tvořících lidí.

Vzpomeňte si nyní na okouzleného, šťastného pana Tattersalla! A postavte si vedle něho neokouzleného, nebláhného tvůrčího člověka našeho, který v kouzelné Praze musí žít, léta a léta žít a pracovat!

Krásná medaille s obrazem čarovného města na líci ukázala vám svůj rub, jehož si stále skoro nikdo nechce všimnout. Občas sice z řad kulturně pracujících Pražanů uklouzne vzdech, zaklání, zakletí a zahromování na ten rub medaille, ale ztratí se, dál nikým neposlouchán, v obecném uctívání Prahy, v němž ovšem nadšené výroky Humboldtů, dávno nepravdivé, pořád, po stu letech se vytrubují do světa. (Z těch občasných vzdechů pražských tvůrčích lidí vzpomínám tak namátkou na tklivé zanařikání Emila Vachka, přec jistě nikoli návštěvníka moderní Prahy a moderního života pražského, jak mu bývá, když se z nedělního výletu dál od Prahy musívá vracet. Vážné slovo o mizení zahrad a sadů z Prahy pověděl K. Scheinpflug v oné májové kursívce „Lid. novin“. A Olga Scheinpflugová před krátkem zvolala plápolavě, v rozhovoru s Jar. Johnem, jak ohromně se těší ven, až Prahu, „to peklo“, opustí. Netištěných vzdechů a zaklání nasbíralo by se z Prahy aspoň stotisíckrát víc. A nebyl by to vždy melancholický hlas laudatora temporis acti, jako onehdy Jar. Kvapila („Lid. noviny“), z něhož znělo vespod už i sentimentální hoře věku.)

O úhrnném působení všech těch (a ještě jiných) negací na život lidský v Praze netřeba se obsírně rozpísat. Je bez dalšího myslícím člověku patrné. (Dokončení.)

do ba a lidé

Josef Trojan:

Program mladé generace

II.

Nelze bránit spisovateli, aby podrobil svému zájmu, cokoliv se mu zlíbí. Nelze ho nutit, aby se zajímal o dnešek, má-li vrcholný zájem o dějiny egyptských pyramid. Ale vyžaduje-li se na polonegramotném chudáku z Podkarpatské Rusi, aby měl vědomí o současné situaci a podle toho volil, pak by český spisovatel měl mít aspoň trochu názor, který není skrz naskrz plytký.

Tento útěk před skutečností a toto vychloubání se vlastnostmi, jež k chloubě nejsou, jsou špatným předznamenáním pro generaci, která se chce chopit vesla vlády i jinde než v literatuře. Lze mít odlišný názor, lze mít i špatný názor. Neboť všechno, řekněme, je špatné jen relativně. Ale žádá se slušně, aby tady bylo čelo, do kterého lze uhodit. Nelze chválit jedněmi ústy chudé a mít k nim sentimentální uplakané cítění, kterým se vyznačoval předválečný socialism některých spisovatelů, a při tom si myslet, že je protiměšťácké nepít pivo a pokládat cizoložství za vyšší formu lásky než je manželství.

To si vezměte knížku „Výheň“ od Bernarda H o r s t a, o němž nebylo slyšet v dřívějších dobách, který nepatřil k oficiální literatuře mladých, ale který má přece pevný postoj. Postoj, o který se snaží i Nezval: aristokratism. Jenže Nezval je zkažen svou komunistickou minulostí i nejnovější přítomností a nedovede být aristokratem, aby zároveň nekoketoval i s demokratickou rovností. Horst nic nezakrývá. Obdivuje silné jedince. A nemá při tom na př. nic společného ani s Jaroslavem Hilbertem, jehož láska k síle přece je traktována povětšinou velmi nearistokratickými, měšťáckými prostřednostmi. Jeho nenávisť k chudému a slabému vězí v něm. Je silný. Nezval je slabý. Zdravý venkovský mládenec zkažený městem. Hilbert, představitel kultu individualnosti ve staré literatuře, má nearistokratický obdiv pro aristokracii ducha i těla, Nezval víc chce být exklusivní než je — Horst je silný člověk. Rozděluje měšťáky a lidi s úrovní ovšem primitivně. Přijde dívka z venkova do Prahy a Horst o ní říká: „Ano, maloměšťáctví a venkov, to bylo to první, za co se počala okamžitě stydět...“ a dále: „a ačkoliv se na venkově zrodila a žila, přece v ní nebylo nic maloměšťáckého“. Spojuje pojmy „venkov“, „maloměsto“ a „měšťák“ v jeden celek, ačkoliv mohou znamenat věci docela rozdílné. Horst je hrubý ke všemu, co není šlechtické. Líčí pražského obchodníka, ovládaného běsy, jenž přesto, že se narodil jako chudák, vlastní silou a vůlí dopracoval se velkého postavení. Je to špatný člověk, ale autor mu to ani nezazlívá. Spíše s ním sympatizuje a názory Zikmundovy jsou i jeho vlastní. A tak ctí-li Zikmund šlechtu, ctí ji i Horst. Pro její vrozenou panskost, pro naprostou nevážnost k penězům, pro její vášeň, pro nádheru a vzácné, čirou nádherou oddychující věci. Mluvě o ruském emigrantovi, praví: „Nu, na šlechtice zrovna nevyhlížel, nebylo tu nic z oné rasové a nezničitelné kultivovanosti, kterou nemůže zahladit žádná, ani skutečná bída, jeho ruce a nohy byly neobyčejně velké jako u sedláka.“ Po promenádě v Poděbradech procházejí se dívky; Horst praví: „Dívky, které tu přecházely s tenisovými raketami, měly venkovské široké tváře. Bylo zřejmo, že tyto sedlácké dcerky, jejichž neohrabanost byla nezničitelná, ještě před rokem přebíraly řípu.“ Jeho jednostranný názor na lidi blíží se, jak vidět i hrubosti. Rozděluje své sympatie podle povolání. Stíhá nevybíravými posměšky prodavače a komis. Uchyluje se i k nepravdám. Kdo zná venkovské lidi, zná i jejich příslovečnou ostýchavost. Ale Horst líčí (str. 147) jejich návštěvu v Praze takto:

„Drsné a drzé venkovské tetky s opečenými zátylky a účesy podobnými zadrnutému námořnickému lanu potěžkávaly přibory, odhadovaly je, div ne nahlas a strejci pili jako velbloudi... strýcové si jimi (doutníky) cpali každý prázdný otvor v šatech. A tetky dojíдалy dorty přes moc s vyvalenýma, bleděmodrýma, jakoby husíma očima, všem bylo špatně z toho strašného množství jídla... Najedli se, až jim bylo zle, bohudíky.“

A kousek dál praví:

„Helena zůstávala doma, dnes už jí takové věci prostě nesmírně urážely, to sprostáctví při jídle, nemožné způsoby, jedovaté, fení pohledy, které na ni po straně vrhali, hrubé, umaštěné ruce, neomalené řeči, nezničitelný zápach stáje“ atd. „Stromy ... světla... keře nevzbuzovaly nic v jejich pochmurné, tupé duši, zamořené dědičnou lakotou, šli, houraly a uprášení, rozviklanou chůzí a se sraženými rameny a s jedinou zatvrzelou myšlenkou na restauraci, kde je možno zadarmo vdechnout viržinky a nahořklý, chladný zápach piva... podobalo se to téměř výpravě z jakési nejtemnější černošské vsi.“

Tento Horst ukazuje cestu, kam by došel Nezval a většina těch, kdož reprezentují mladou literární generaci, kdyby měli dosti síly a odvahy: K přemrštělému životnímu estétství, které pokládá většinu lidí za nemožné hokynáře, s nimiž je zbytečno počítat a jež neradi potkáváme.

Obáváme se ovšem, že se stěží dostanou k dalšímu závěru, z něhož vyústil socialismus G. B. Shawa i jiných. I jim je chudoba a její průvodní zjevy nepřijemná. Ale zahrabávat hlavu do písku nepomůže. Je jí tedy třeba odstranit. Mnohý z mladých lidí vyrovnává se s dnešním nespravedlivým hospodářským řádem velmi pohodlně: předstírá lásku k sociálně slabým, ačkoliv této lásky není třeba. Není třeba milovat chudobu. Je třeba ji zničit.

Stejně podivuhodným způsobem vyjadřuje svůj poměr k okolí jiný příslušník mladé generace A. C. N o r. V románu, jež nazval významně „J e d n o p o k o l e n í“, zabývá se povětšinou jen studenty. Ovšem — Nor je handicapován tempem, jakým vydává své romány, a tak zatím, co u Nezvala a Horsta styl, i když nijak vynikající a mnohými defekty protkaný, přece jen zakrývá obsahové slabiny, Norovo více méně feuilletonové povídání ukazuje nedostatky i tam, kde by jinak nemusily být. Kdežto Horst je do jisté míry nad látku a Nezval se s ní ztotožňuje, A. C. Nor je důkladně pod ní. Nemá lásky k mladým lidem. Zůstává vždy v jádře venkovským hochem, který sice již nemá jeho zdraví, jehož rovněž vyšší město, ale který své mravní zásady nedovedl nijak uvést v soulad se svým životem. Kdekoliv se dopouští něčeho, co nesouhlasí s tradiční morálkou venkova, činí tak s vědomím hříchu. A užívá i jeho sociální romantiky. Takto mluví o prostitutce:

„A studenti opravdu za tou vlasatou opicí blázní. Kolik semestrů propadlo pro roztrpanou hlavu této uštěpačné zmiže? Povídá se, že jeden kluk si pro tuto lasici vzal život. A několik jich prý zběhlo se studií. Z kolika se stali zkažení studenti, kteří se vrátili k tatíkovu na ves zubožení, vyšší městem, se zárodkem souchotin nebo jiné sžíravé nemoci ve svém těle!“

Obávám se, že těmhle povídkám sám autor už nevěří. Tak nevypadá dnešní student. Nikoliv, že by byl snad morálnější, ale rozhodně má větší smysl pro hygienu, vkus a věcnost. Anebo charakterizuje trampy:

„Avšak trampů ve fantastických úborech s kalhotami dole těsně nad botami svázanými pro všechny případy potřeby s kazajkami našich pradědů a s placatými čepicemi, paskvilem námořnických čapek, tu nebylo mnoho, neboť ti všichni i se svými skwaw (drsných hlasů a chraplavých úsměvů) po staré tradici nastupují většinou až v předměstských stanicích a zastávkách.“

Kdyby Nor trochu uvažoval, snad by uznal za vhodné přece jen trochu jinak se zmínit o trampech. To je přece sociologicky nejzajímavější zjev dnešní mládeže vůbec, ať už v něm hledáme prvky kladné nebo záporné. „Jedno

pokolení“ to bohudíky nejsou jenom studenti, neboť ti jako celek nikdy svět mnoho dopředu nepostrčili. To jsou všichni ostatní, úředníci, dělníci, venkované, všichni, kdož se narodili po roce 1900 a budou mít v příštích letech vliv na osudy tohoto státu. Kdyby si dal někdo práci a sledoval okolnosti, za jakých vznikal „Sokol“, zjistil by, že to nebyl jen nacionalismus, který hnál lidi do organisací, ale také touha po zdravém těle, a po soběstačnosti mladých. Prvky, jež vydupaly ze země i trampy.

Nejožehavějším problémem mladých lidí je dnes otázka sňatku. I když si už nějak odpoví na úvahu o tom, je-li manželství přežitkem čili nic (což je úvaha odedávna velmi oblíbená), postaví se jim do cesty otázka nová: Jak se mladí manželé užijí? Pro Nora nic podobného neexistuje. Jeho Juren stane se doktorem práv v podzimním termínu a na jaře se žení. Čerta se stará, že i kdyby jako právník byl u advokáta, měl by pět set, po doktorátě pět až sedm set Kč a za půl roku by to nedotáhl dál než na tisíc Kč. O bytové krizi se tu také takřka nemluví. A přece všechny tyto těžkosti mají jistě vliv na vývoj mladých. Jestliže je jim v každém kroku takto znemožňováno pevně se na světě postavit a jestliže vidí, že ti staří namnoze došli k svému blahobytu cestami křivolakými, neotřese se také jejich charakter a nepůjdou dál do života s páteřemi nalomenými?

Bylo by možno z Nora citovat jeho názory o politice a lásce, ale nemělo by to smyslu. Nor spokojuje se většinou útržkovým zaznamenáváním výroků různých studentů, aniž je valně zhodnotí a ocení. Je přísný a tartuffovsky odsuzuje vše, čeho se více méně dopouští každý mladší člověk. V základě je A. C. Nor člověk starého světa, jemuž město a dnešní generace zůstaly nepochopitelnými nepřáteli.

Pokusili jsme se dokázat na Vítězslavu Nezvalovi, nejtypičtějším představiteli bývalého Devětsilu, i na jiných dvou autorech, kteří rostli za trochu jiných předpokladů, jak mladá generace přinesla do literatury, jež jí byla zplna otevřena, velmi málo nového vzduchu. Nezvalův egoism a panerotism, Horstův aristokratism a Norovo tradiční pojmání věcí jsou pro nás více méně bezcenné. Všichni tito lidé — a s nimi i jejich souputníci — nevidí, že se tu něco děje, o čem by bylo třeba přemýšlet. Jistě nemá smyslu, odhlasuje-li si nějaká politická organisace, jak se stalo v Bratislavě, že spisovatelé mají čerpat svou látku ze soudobého života. Ale je s podivem, že tito lidé, u nichž se přece předpokládají nejcitlivější smysly, jimiž zachytí každý sebe menší výchvív svého okolí, k dunění světa mají uši zavřeny. Nejen Glaeser, ale také Deszö Szabo („Pomoc!“) věnoval spisovatelské generaci toho druhu několik ostře pointovaných stran. Tito lidé ubíjejí své nadání ve formálnostech. Celý poetism nebyl přece než útěk od skutečnosti. Básník si hraje na housličky, zatím co se kolem lidí vraždí. Ale v tom případě číhá na něj nebezpečí, že některý temperamentnější bojovník mu housličky vezme a omlátí mu je o hlavu. Nezabýval bych se tak podrobně literaturou mladých, kdyby byla skutečně jen jejich záležitostí. Literatura už dávno přestala být — bohužel — důležitým činitelem našeho života. Kdyby k vám dnes někdo přiběhl

a s velikým nadšením vám vykládal novinku, že Nezval vydal nový román a Halas napsal třistastránkovou báseň, prohlásili byste ho pravděpodobně za blázna. Literatura mladých je více méně kavárenskou záležitostí, i když její hodnota přece jen je větší. Ale jde o to, že základní postoj k životu, který má naše mladá literatura, je základním postojem životním mladé intelektuální generace vůbec. Dr. Franta Kocourek to jasně ukázal na své „klepetářské“ generaci. Ty výkyvy světového názoru i ten útěk od života je společný i intelektuálům neliterátům. Je tu jen jeden velký faktor: Ctižádost. Tu má ovšem každý zdravý člověk. Ale záleží na tom, jakými prostředky ji chce ukojit. A v tomhle dnes nevládne mnoho vybíravosti. Ctižádost nesmí být to jediné, na čem budou mladí stavět. Smečka musí mít jeden cíl, aby z toho měli všichni užitek.

Je si třeba uvědomit, že poměry se změnily. Dnes není včera. Dnes se nevydělávají miliony obratem ruky jako po převratě. Pochybných obchodů není. Každý schopný podnikatel ví, že jenom racionalisací a službou veřejnosti domůže se dobrého postavení. Musí vyrábět rychle dobré zboží a nesmí na něm chtít příliš vydělávat. Stejně by to mělo být ve veřejném životě. Program mladé generace snad by se dal vyslovit žádostí: „Více hokynářů“. Horst, jak výše citováno, nenávidí hokynáře pro jejich klid a vyrovnanost. Náš život by však potřeboval hodně vyrovnaných, klidných lidí, kteří mají svůj cíl. Mládež by měla vzít svůj osud racionálně do rukou. Nehochštapleřit, nepodvádět, nepředstírat a nehrát si. Podobna odpovědnému obchodníkovi měla by si odhadnout své síly a pak se pustit do práce.

Pokusil jsem se dokázat, že toho programu bylo dosavad málo. Z hesel o poválečném rozvratu morálky a všech hodnot vytvořila se poněmáhlu zásada, podle níž mají mladí lidé na všechno špatné právo, poněvadž jsou chudáčci zkažení válkou a poměry a za nic nemohou. To není nepravda. Už vyrůstá generace, která válku nepamatuje. Generace zdravá, otužená sportem a nezatížená historismem jako naši otcové. Je to generace nepathetická a schopná pracovat. Kdo jí dá směr?

Prozatím, pokud mi známo, vyskytly se dva návrhy na spolupráci mládeže: Byla to úvaha Rádlova, jež dala podnět k tomuto článku a pak nedávná debata o spolupráci mládeží všech československých politických stran, již zahájili mladí příslušníci strany agrární. O Rádlově „generaci Přítomnosti“ bylo již na začátku řečeno, že je to námět pochybený. Byla by to skupina lidí, kteří by kritisovali, co ti ostatní udělali. Ale poněvadž nikdo dosud nic neudělal, není třeba kritiků, ale pracovníků! Nadto pojem této skupiny byl by velmi mlhavý. Sloupce „Přítomnosti“ otiskly již mnohý dobrý příspěvek od člověka, který nebyl dobrý. Redakce se obyčejně ptá po kvalitě příspěvku a nemá čas zkoumat kvality příspěvatelovy. Pokládal by se právě Dr. Rádíl za oprávněna ty příslušníky mladé generace „Přítomnosti“ jmenovat?

Druhý námět mládeže republikánského venkova byl pohřben odporem stran socialistických. Dr. Fuchs se tenkrát na nás zle, ale neprávem, rozzlobil, když jsme

nebyli návrhem nadšeni. Necht' tedy posoudí sám jeho vhodnost. Bylo uvedeno tehdy těchto sedm bodů spolupráce:

1. Nástup mladých a poměr ke staré generaci v životě politickém i hospodářském.
2. Očista veřejného života od korupce.
3. Účast advokátů ve veřejném životě.
4. Sblížení čs. mládeže s čs. armádou v duchu zásad T. G. Masaryka.
5. Hospodářské a kulturní posílení našich hraničářů (kolonistů, dělníků, úředníků atd.).
6. Hledati cesty k sblížení mládeže slovanských států.
7. Boj proti komunismu a fašismu.

Jsou tohle úkoly, na jejichž realizaci měla by se celá československá mládež vrhnout všemi silami? Stojí těchto sedm bodů za to, abychom se porvali s celým světem? Podívejte se, pane Dr. Fuchsi i Dr. Rádle, my dnes potřebujeme zdvihnout v čele všech ideje. Nepotřebujeme umýt podlahu v domečku, ale celý ho od základu přestavět. Je třeba postavit od základu politické metody u nás na jiné stanovisko. Je snad třeba změnit strukturu stran. Je třeba donutit všechny strany k vytvoření hospodářského plánu, který by všem pomohl na nohy. Povídá o těchto věcech něco citovaných sedm bodů?

Obávám se, že situace se ani o vlásek nezlepší, budou-li mladí tvořit nějaké nadstranické kroužky. Tyto kroužky budou ve skutečnosti pod stranami, neboť jejich vliv, i v nejlepším případě (když se totiž nerozpadnou) bude pramalý. Ale jde přece o to, aby mládež měla vliv úměrný svému počtu i chuti do práce. Aby zkrátka mohla ukázat, co dovede. Jak to dokáže?

Nemúsíme mít přehnaně ideálních představ o dokonalosti demokracie jako vládní formy, ale tolik je snad jisto, že ještě po mnoho a mnoho generací bude tím nejpříjemnějším řešením otázky řízení státu. Demokracie předpokládá politické strany. Měl by si tedy každý mladý člověk položit otázku: Vyhovují mi dosavadní politické strany nebo je třeba strany nové? Nezáměr, který mládež o strany projevuje, zdál by se nasvědčovat tomu, že skutečně je potřeba nové strany, v níž by byla hlavním činitelem mládež. Ale zdravý rozum to popře. Strana, jež by chtěla získat mládež, musila by předstírat velmi radikální program. Neboť radikalismus je mnohdy jediný program, který vzbudí zájem mladých. Ale dnes není potřeba radikálních programů. Naopak jsou svrchovaně nepotřebny. Cílevědomá práce a vědecká organizace pomohou světu i nám a nikoliv skvělí rétoři. Zdá se tedy, že ti mladí, kteří pocítují potřebu vybojovat si své místo na slunci, měli by obrátit svůj zřetel k tomu, co je, a to si pozměnit podle své chuti.

Odpor, který projevují mladí intelektuálové k politickým stranám, je vskutku svrchovaný. Snad je to vliv intelektuálů starších. Snad je to zakořeněné přesvědčení, že demokracie je vláda prostřednosti a intelektuálové se domnívají, že je jim jakýkoliv kompromis cizí. Ale tento odpor je v základu špatný. Politické strany jsou jediným klíčem k moci. Proč neuchopí tedy mladí tuto moc do rukou?

Snad se mi namítne, že politické strany se vyžívají. Že pozitivism, na němž buduje většina stran svůj program, je filosoficky překonan. Budiž, ale všechny změny, jež si poměry na stranách vyžádají, budou se díti pravděpodobně v jejich lůně a nikoliv mimo ně. Formy dnešního stranictví snad budou překonány, ale strany nezmizí s povrchu země. Nadstranické kroužky, v nichž by se debatovalo a mluvilo o zlepšení světa, zůstanou vždycky jen zábavou úzkého okruhu lidí, kteří se bojí skutečné práce nebo nemají dosti sil. I v politice je to jako v průmyslovém podniku: kdo umí v pravý čas riskovat, zvítězí (a je pravděpodobné, že stát, který by byl řízen racionálními metodami průmyslových podniků, prosperoval by nejvíc na světě a přinesl by svým občanům největší možnou míru blaha). Je nutno počítat se stranami. Ale lze jim dát mladistvé tempo, více upřímnosti a vědecké pracovní organizace.

Starší stavěli na více méně předstíraném idealismu. Mladí by měli začít se zdravým sobectvím. Bude v tom více poctivosti a lehčeji se pracuje. Necht' toto sobectví říká otevřeně: My všichni se chceme mít na světě líp! Dejte nám lepší podmínky životní a my budeme víc pracovat! Dejte nám více chleba a my se postaráme, aby naše děti dostaly chleba ještě více.

A poněvadž nám nikdo nic nedá, měli bychom si vzít samy. Zainteresovat se o konkrétní politiku. Kdo z mladých lidí byť jenom novinářsky navrhl, jak zlepšit postavení mladých lidí cestou zákonnou? Naše mládež — nejen ta intelektuální — má velmi slabé politické vědomí. To by se mělo změnit. Ať už by vstoupila do strany, nad níž by srdce zplakalo, byla by to menší škoda, než je-li organizována jen ve fotbalovém klubu. Mladý člověk všude může vnést vzruch. Vyburcovat lenivé k práci. A ukázat všem lidem z okolí, jak by to bylo krásné na světě, kdybychom byli rozumní a dovedli se navzájem kamarádsky dohodnout.

Právě proto, že nebyl tak vychován, bude mít víc chuti k pozitivní práci (o níž není nouze) a málo k neplodnému hašteření, v němž se mnohdy vybíjí politická činnost starých.

sport a hry

F. S m l s a l:

Pohlaví ve sportu

Nikdy se nevzepře člověk své přirozenosti tak, aby se zbavil úplně vlivu pohlaví. I směr vůle a myšlení je jím určeno. Někdy poznáme zásahy sexu, tisíckrát ne. Jedno pohlaví je vázáno druhým, jím trpí i prospívá. Tato pravda se promítá přirozeně i do sportu. V něm máme však současně v ruce nástroj, kterým se dají styky ušlechtilé řídit.

Genius rodu je moudrým revisorem v rasovém hospodářství. Nechává nás kývat účelně mezi zděděnými a získanými vlastnostmi tak, aby tvořil ušlechtilější typ. Dává v pravý čas dospívati jedinci z fyziologické sobeckosti, přiváděje ho pomalu k plození a činí tak za doprovodu vzrušujících akordů účelné smyslnosti.

Vždycky v pravý čas. Jen lidská kultura zasahuje občas rušivě do tohoto díla. Štěstí však, že při záplavě chlu-patých housenek se objevuje i veliká úroda kukaček. Žene-li dnešní kultura mládí s patologickým kvapem k dospívání a sexuálnímu životu, staví na druhé straně nebezpečnému přílivu smyslových draždidel účinnou hráz ve sportu, jež musejí přijmouti za lék vychovatelé a i zákonodárci. Vyvíjíme se sice podle železného ko-dexu paragrafů, ale sem tam můžeme do nich docela s prospěchem štourat.

V nepatrných mezích pod titulem získaných vlast-ností a neotřesené pravdy, že funkce si tvoří orgán, můžeme kovat pokroucenou dokonalost. Ne však kaž-dým kládívem a ne na každé kovadlině to jde.

Ve sportu to jde, protože využijeme prospěšně zjevu, že do tichých snění probouzejícího se pohlaví zasahuje sport jako ne méně kouzelná vidina o boji a vítězství a je ze všech pedagogických chytrostí nejspíš s to posta-viti přes bouřlivou bystřinu pohlavního dospívání so-lidní lávku, aby se těch přecházejících hochů co nejmé-ně namočilo. Je v tom veliká moudrost vývoje, že po-stavil dospívající bytost v době, která vře pohlavní dis-orientací, v době smyslných jazzbandů, jedinečných soudních lokálek a po případe i slizké literatury, do sportovního teamu. Kdyby snad nic jiného nevykonal, než že by převedl hochy šťastně úskalím dospívání, spe-ciálně v dnešní době, mohl by už s mouřenínem odejít.

Má ho však zapotřebí i vyspělý muž, jenž je také obětí sexuálního neklidu a roztržitého. Sociální a ho-spodářské poměry mu nedovolí uzavíratí manželství průměrně před 30. rokem, ve 24 letech je vyspělou jed-notkou se všemi přirozenými atributy, a oficiální mo-rálce naskakuje z jeho případného života mimomanžel-ského husí kůže.

Aj! Co má činiti, aby spasen byl?

Sport se nabízí jako rozumný regulátor pohlavního dění, boj jako transformátor sexuální energie. Svalový organismus rekviruje v hýřivém pohybu boje všecky dodávky živin, brzdě tak příliš bujně rozvíjení sféry sexuální. Ušetří se tím mnoho energie vynakládané jinak na tlumení vzdouvajících se vln pohlavnosti, a přebytek lze obrátiti užitečnějším směrem.

Americké církevní denominace mají u svých kostelů nerozlučné hřiště. Staršímu evropskému uchu se to divně rýmuje: Football, volleyball a slovo boží, spor-tovní dress a apoštol Pavel. Těm, kdo mají naladěný bubínek ještě na znělky, už se to sotva rýmuje, a my jsme pro volný verš.

Cítíme, že teorie slova božího je také trochu přišedlá a že se zazelená jen výchovou k poctivému činu a to nelze dost dobře jinak než činem. Knižní výchova je opravdu papírová. Slovo boží samo by dost intenzivně nepomáhalo. Dosvědčuje to konečně přepiatě puritán-ská klášterní výchova. Příhoda se, že obtěžkavší cho-vanka porodí ne právě andělčička, nýbrž docela prosté lidské stvoření, a postaví celý puritanismus na hlavu.

Chceme tím říci, že i ženě je vzduch ve sportovní hře zdravý a že je na dobré cestě, následuje-li nás.

Ve svém průměru nehledá na hřišti sport, nýbrž vět-šinou právě muže. Ale přináší konec konců přece jen jeden sport — honbu na muže, a dosahuje v ní virtuó-

sity, nelitujíc nikterak namáhavých trainingů. Chraň bůh, aby to byla výtka, naopak, šťastný a účelný krok.

I u muže splývá vítězství zhusta s vidinou ženy. Dívka to bývá, která rozrušuje jako mol dobrá mužstva, ničí trainingy, odluzuje a přivádí hochy na dráhu. Volá-me proto dívku z tanečních lokálů a barů na hřiště, aby byla tmelem, kyslíkovou bombou tam, kde kašle sport úbytěmi.

Mluví-li se kdy o vhodnosti či nevhodnosti společ-né výchovy, tož v objetí kontrolovaného sportu není snad už pochyby o její účelnosti. Žena pomáhá tu tvo-řiti mezi sebou a mužem místo rafinovaného a dráždi-vého styku tanečních síní zdravý kamarádký poměr.

Je konečně za to sama odměněna, protože zde nena-lézá vyžehlenou masku společenských lokálů, nýbrž ži-velného muže, po němž touží.

Je ráda uchváčena neosobním mužstvím, silou a jisto-tou, houževnatostí a energickou vůlí po vítězství. Tyto mužské vlastnosti sportiště tvoří kontrast, na němž se blaženě sedí ženskému sopránu tvořícímu v trilko-vých kudrlinkách vítězný věnec kol bojovníkovy hlavy.

Mluvíme ovšem u ženy o sportu jen rekreačně po-jímaném.

Sport přináší střízlivé vzájemné poznání. Pokud byla dívka hochovi nebezpečně dráždivým neznámem, stane se mu v nejušlechtlejším smyslu harémem kouzla zba-veným. Napětí sexu, hvízdající jako přepiatá struna, se pomalu uvolňuje a prozařuje opravdovým kamarád-stvím.

Celé rafinement večerních toalet muži klidu nepřidá. V tom směru je plavecký šat, či prostý atletický úbor, který zraňuje ještě dnes přecitlivělé apoštoly, velmi mravný. Kůže přikrytá pavučinovým etamínem nebo jemnou krajkou je v zorném poli sexu trochu jiného rá-zu, než prostá kůže na slunci. Normální muž to příliš dobře cítí.

Poznání zdravé tělesnosti v jejích sportovních výko-nech dává nahlížet na tělo ve vší prostotě, beze všech fantastických příkras a vzrušující zvědavosti.

Vzbouřené mládí, bývající až k mdlobám vzrušeno sexuální exteriérem, prodělává na hřišti znenáhla me-tamorfozu, již není už na př. ženský prs zhuštěním dráždivých snů, nýbrž prostou fyziologickou účelností živící dítě.

V plně sluneční záři dospívá tělo trochu lépe, než v barovém přitmě a jinak než v dráždivém parfémů stlu-mených světél, kde z povahy věci už vyplývá, že hoch a dívka se pozorují navzájem více špičkami prstů než očima. Při tom si nenechá ujít jemnoučký hadérek taš-kářskou úlohu katalysátorů.

Do poměru obou pohlaví je opravdu třeba vnést více světla. Fialové sluneční záření nepomáhá tvořiti jen nové krvinky, ono obnovuje a omlazuje i duši. Jenom životodárné slunce může umožnit plíseň barových sklepů.

Radostný pohyb sportovní hry vnucuje i ženě na chvíli touhu po vítězství, jemuž je hra za účasti obou pohlaví jen příjemným podbarvením a nikoli nevyslo-veným programem, jak tomu je většinou v tanečních síních od noblesy až po dupárnu.

Zatím co se vyžívá tělo v pohybovém elánu, přiškrcu-

jíc souběžně pohlaví, poznávají se hoch s dívkou více povahově, jsouce méně mateni svým exteriérem.

Je jim to ulehčeno, protože sportiště je obrovský operační stůl, na němž se pitvají lidské duše a každá bojová hra je operační nůž, nebo aspoň kudla. Písky courtů jsou desky röntgenů, na něž se promítá ledví hráčů. Kdo chce hrát, nesvléká jen občanský šat. Sportiště jsou lákavá tím, že na ně vylézají i duše v trenýrkách. Protože ze starší generace takto svlečenou duši skoro nikdo neviděl a sem tam zahlédnou u některé i všelijaká ta mateřská znamení někde třeba nad pasem, nebo mezi lopatkami, pohoršují se a bubnují na poplach nad hrubostí a sprostotou, pláčící nad „hrobem lidské kultury“.

Chceš-li poznat povahy bez použití neomalovaných dektivních metod strkat nos do skuliny nepřiléhajících dveří toho kterého nitra, hledat pracně díru v zácloně, abys pokoutně čuměl do intimít druhého, jdi na závodíště, nebo prostě hřiště. Zde v bojové hře opouští povaha člověka sama hmotný chrám, nebo podle povahy věcí také chlívček, aby si sedla veřejně na zápraží.

I dívka, vůči muži snad po celý život, tím více před event. sňatkem herečkou, musí vyjít, chce-li se pohybovat a hrát, obdobně hlemýžďi z ulity a s růžky ven.

Dívka a žena, která chce obejmouti celý horizont svého muže, musí mít ráda i jeho sport, protože on mu bude mnohdy i jeho druhou milenkou.

Zdá se také, že tato láska je s to odvrátit muže od jiných milenek, jež se při nejlepší vůli vpletou muži někdy do cesty — a to z důvodů skoro fyziologických. I když je mu sport rusálkou bez lidského tepla, vracívá se k ní naposled jako ke své „bílé lani“, aby umíraje v jejím náručí, živ byl.

Ženo! Z celého inventáře preventivních prostředků proti nevěrnosti mužově máš nejjistější ve sportu, tím spíš, můžeš-li sportovat s sebou.

V každém případě je hřiště s to trvaleji spájet manželství, než to činí plesové sály. Hřiště pomůže, jak již naznačeno, stlumením sexuální zvědavosti úspěšněji hledati a střízlivěji ceniti duševní a povahové hodnoty druha a spojí-li dva jedince pro život, pak obyčejně je jim jasno, že součin — řekněme jejich „2“ dá opravdu „6“. Manželství nebývá pro takový pár křížovka, pro niž se najdou pravá slovíčka až po sňatku.

Jedno z nejvýznačnějších poslání vyplní ovšem sport s hlediska eugenického, pokud běží o korigovaný pohlavní výběr. Vlivem sportu se míchají do mužova podvědomého výběru už častěji úvahy o dokonalém zdraví, o houževnatosti a schopnosti družky snášet vážnější nárazy nepříznivých životních podmínek. Pudová záliba v typu bude znenáhla ceniti tyto vlastnosti jako nepostradatelný znak dokonalého pohlaví, milenkou bude určitěji prozařovat matka.

Že vyspělý muž činí spíše ústupky ve prospěch harmonicky vyspělého těla a určitých schopností, než krásné, případně krásně omalované tváře, toho jsme už svědky. Možnost častějšího pozorování a porovnávání těl musí nějak prohlubovat výběrový cit.

Pak tím spíše můžeme říci, že rostoucí náklonnost

dvou lidí budou meditacemi rasového genia o budoucím dítěti.

Styk obou pohlaví ve slunci na kontrolovaném sportišti je revolucí velkého formátu, vážnou reformou sexuální vztahů.

dopisy

Vojínovi Q

Vojíne Q,

který jste psal generálu Syrovému, několik poznámek by měl k Vašemu článku ten, kdo kdysi také byl takovým vojínem na trvalé dovolené — studentem a který má už za sebou oněch 18 měsíců presenční služby, o nichž Vám není tak docela jasno, co tam celý ten čas budete dělat. Mně, nežli jsem t a m přišel, nebylo též jasno, co tam po celych 18 měsících budu dělat, podobně asi jako každému z těch tisíců, kteří šli společně se mnou nebo přede mnou a kteří jdou a ještě půjdou, a přece jsem se tím problémem netrápil jako Vy. Tolik však Vám mohu říci — dnes, po uplynutí téměř tří roků po té, co jsem definitivně odložil uniformu a přestal býti „khaki-chlapcem“, že vzpomínky na dobu presenční služby patří k nejhezčím vzpomínkám mého života a že oněch 18 měsíců, o nichž Vy tak černě smýšlíte a div, že se jich nehrozíte, jsou jedním z nejjasnějších a nejbezstarostnějších úseků mého života. Mohu Vás ujistit, že v tom směru tudíž nemusíte míti žádných obav a radil bych Vám, abyste si nebral příklad ze svého bratra. Jistě mi pak dáte za pravdu, až i Vy jednou po 18 měsících půjdete domů, že to bylo přece jenom celkem hezké a že ta vojna nejenom tak trochu narovнала Vaše tělo pokrivené seděním nad knihami, ale že je narovнала důkladně, otužila a zesílila. Ručím Vám za to, že se Vám mnohdy pak ve shonu za chlebam zasteskne po tom životě; já, jehož kamarádi rovněž, zatím co jsem dostával žold a erární stravu, se nejen krásně připravovali ke zkouškám, ale s těmito byli mezitím hotoví, takže když jsem přišel z vojny, byl mým prvním šéfem kolega ze studií, který přirozeně nebyl na vojně a který po tu dobu postupoval, který ovšem nesporně o něco byl chudší. Přesto tudíž, že jsem zmeškal oproti druhým, kteří na vojně nebyli, téměř dva roky, neříkám jako Vy ironicky — obrácen ku generálovi Syrovému: „Dobré je to — mohlo to být horší“, poněvadž, nehledě k tomu, že Vás projev je poněkud obrácen na nepravou adresu, mohu Vás ujistit, že — celkem vzato — oněch 18 měsíců nemůže býti na škodu žádnému našemu inteligentu, ať už z kterékoliv školy vyšlému, ježto znamená u mnohých, ba možno říci u převážné většiny, po skutečně napjaté a někdy i vyčerpávající duševní činnosti zase jednou návrat ke kultuře těla a k intenzivnější tělesné činnosti vůbec, v čemž mi dáte i Vy časem za pravdu.

To jsou ovšem otázky, jež si musí inteligent v takovýchto případech ujasnit sám anebo aspoň sám o něco podobného se musí snažit. Tím ovšem, že bude filosofovat o tom, že naši generálové jsou poněkud na vojáky korpulentní, si věc nikterak neujasní, poněvadž tu stačí si uvědomit prostý fakt, vycházející z úvahy, že život vojáka v zákopech východní Haliče nebo v těpluškách na Sibíři, po př. i mírového nižšího důstojníka, který se svojí četou musí stejně běhat, je poněkud odlišný od života šéfa generálního štábu, jehož činnost se téměř úplně vyčerpává na práce kancelářské, jak toho jeho úřad vyžaduje.

Pakli že i Vy, vojíne Q, si neuvědomíte úkolu studenta-vojína a neuvědomíte-li si ho správně, pak Vám nebude moci dáti odpověď ani generál Syrový, neb přece u inteligenta jdoucího na vojnu dá se předpokládat, že se jasně vypořádá

se svým názorem na *raison d'être* své povinnosti, která je mu uložena jako zdravému občanu, ale zdá se, že Vy, vojine Q, jste v tomto směru na tom velmi špatně, poněvadž Vy v kritické chvíli byste nejdříve uvažoval, nemáte-li snad zahodit flintu do žita a to nikoliv snad pro svůj antimilitaristický názor a pro svoje protivojenské přesvědčení, což by se dalo ještě snad nějak omluvit, ale proto, poněvadž jsou u nás lidé a la Stříbrný a lidé s milionovými příjmy. Myslím, že jsou to věci, o nichž byste mohl vědět, že generál Syrový je zná velmi dobře a zajisté lépe nežli Vy, proto však Vám ještě nemusí býti hloupě okolo srdce, uvážíte-li, že byste Vy, který takřka k vojně — ani té mírové — ani trochu nepřičíchl a jemuž svobodník nerozházel ještě špatně upravený „kavalec“, měl vláčet svoje střevo (!) po terénu. Kdyby byl takto každý z těch tisíců našich vojáků v zajateckých táborech za války před vstupem do zahraničního vojska uvažoval, tedy nepostavil Masaryk za války ani jednoho vojáka, kdyby jen polovina Joffreových vojáků v srpnu 1914 byla takto smýšlela, byli Němci počátkem září 1914 v Paříži, poněvadž všichni tito byli by bývali musili dojít k přesvědčení, že by musili vláčet svoje střevo po terénu (kde jste pro boha k tomu přišel?) i pro takové býlí v národě, na něž narážíte Vy. (Viz ostatně hovory vojáků v Koptově „Třetí rotě“.)

Radil bych Vám, vojine Q, abyste se snažil — když jste už těch slov použil — o reformu vlasti především u sebe samého, ve svém nejbližším okolí a jestliže v tomto směru jenom nepatrně přispějete ku zlepšení, vykonal jste již mnoho, daleko víc, nežli budete-li interpelovat generála Syrového, který — jak je Vám snad známo — vykonal na svém místě, co mohl, nemůže ovšem konat žádných divů a uvažte, že — jako voják — přece nemůže míti nejmenšího vlivu na to, zdali někdo má na Nový rok půl milionu a druhý nemá, zrovna tak, jako Vy nemůžete míti podobného vlivu.

Buďte ujištěn, že nemluvím jen za sebe, řeknu-li, že těch, kteří také nezahodí flintu do žita, přijde-li někdy kritická chvíle, aniž by měli jistotu, že se snad za jich zády neschovávají se svými konty a zbytky „lumpi“ — jak Vy je nazýváte — jest více nežli lidí s Vaším názorem. Při tom si však nekladu otázku: „Nešlo by to nějak udělat?“, z níž nejcharakterističtější jest ono slovo „nějak“. Rozumíte mně? *Dr. V. S.*

Generace Přítomnosti

Vážený pane redaktore,

jsem tak nedůtklivý, že kdykoliv se na tomto místě mluví o mládí, musím tu také být. Prosím, abyste mi to prominul a dovolil mi říci několik slov ke článku p. Jos. Trojana.

Mému jmenovci se totiž nelíbí heslo „mladá generace Přítomnosti“ a sice proto, že se tu hlásí mládí ke kritice. Dobrá. I kdyby tomu tak bylo, sám uznává, že Peroutku je přece v politickém životě potřebí a je tudíž zcela v pořádku, že se tu hlásí určitý kádr mladých, jimž přirostla „Přítomnost“ k srdci a snad ani panu Peroutkovi není zcela lhostejno, jestli najde dědice. Nás, kteří se hlásíme k té mladé generaci Přítomnosti, není mnoho a našim programem není jediné a výlučně glosátorství a kriticismus. Jsou lidé, kteří mají určitou politickou konfesi a mají i schopnost a vůli býti dobrými pracovníky ve své straně, ale při tom všem mají potřebu zachováti si svůj objektivní úsudek na veřejné věci a tohoto svého

objektivismu se nemohou s klidným svědomím vzdáti. Pro tento svůj objektivismus budou přirozeně potřebovat svou baštu, tak jako ji musí mít každá myšlenka, a tou je pro nás právě Přítomnost.

Velice by se mýlil ten, kdo by tvrdil, že pro svůj kriticismus nemůže býti dobrým straníkem, nebo dokonce, že bychom chtěli ve svém kriticismu vybit všechny své síly. Protože se občas rádi postavíme na neutrální půdu, ježto se nám zdá přece jen jaksi jistější a dá se tu mluvit mnohem šířeji a svobodněji (na př. se nám často stane, že přijdeme do konfliktu s vlastní stranou) — nemusíme být proto ještě kvalifikováni jako pohodlní glosátoři. Vůle a ochota k práci tu je; že pak pro tuto ochotu se často s druhé strany nehne ani prstem, to je zase otázka jiná, o níž tu bylo už psáno až do omrzení. Jako jsou na straně mladých žvanilové a křiklouni o útisku mladých, tak jsou i na straně „vládnoucí“ generace lidé, kteří si vzali do hlavy přesvědčovat veřejnost o tom, že mladí nestojí za nic, že nic nedokázali a že je nebezpečno je k něčemu pouštět. Dokud budeme tyto lidi považovat za mluvčí, nikdy se nedohodneme. (Konec konců tady nejde ani tak o to, že „staří to dělají špatně“, nýbrž o to, že to dělají příliš dlouho.)

Bude-li někdo psát dějiny Devětsílu, možná, že bude mít legraci, ale bude-li někdo psát dějiny práce mladých, přijde na mnohé, co je zásluhou mladých.

Konec konců je mnohem sympatičtější vidět tu mladou generaci Přítomnosti nežli nevidět žádnou, nebo ji vidět jinde.

Poručím se Vám s projevem úcty

JUC. Jaroslav Trojan.

*

Chlumec n. C., dne 16. ledna 1932.

Pane redaktore!

Pan Otto Rádl fixiroval v jednom ze svých článků minulého ročníku dojem, který jsme my čtenáři „Přítomnosti“ sice pocítovali, ale uvědomovali si do té doby velmi neurčitě. Existuje již, mimo všechny pochyby, mezi čtenáři „Přítomnosti“ jakési bezděčné souručenství, projevující se ve stejném, nebo podobném nazírání na většinu otázek kulturního i politického života. Ten stejný způsob neznámená ovšem uniformitu názorů, ale metodu, které většina z nás používá pak i pro řešení svých vlastních věcí. „Přítomnost“ nám očkuje anebo povzbuzuje k životu vlastnost, dívati se na vše bez výbušného zaujetí, nechtít nemožné a zachováti si i v oblastech myšlenkového labužnictví chuť k prostým pokrmům, diktovanou zdravou životou správou. Sumárně: kojiti cit rozumem. Vzniká tak obec lidí, které, přesto že jsou roztroušeni skoro po všech politických stranách — či žijí, ke škodě věci, v politickém závětrí — spojuje víra, že je možno i přes stranické ohrady podati si ruce k povznesení úrovně politického a kulturního života. O správnosti této diagnosy svědčí nechuť politických šarfmachrů k „Přítomnosti“. Pro nás, kdo žijeme na venkově, je tento zjev ještě markantnější.

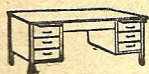
V dokonalé úctě

Jan B. Synek.

listárna redakce

Listárna redakce. Pokolení, které nezná pomeranč. Pokračování jsme odložili do příštího čísla.

K zařízením vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vágnér, Brno-Česká 16.

nové knihy

Ovládnutí života.*)

Veškerý pokrok je téměř veskrze jen zlepšením toho, co již existovalo. 18. a 19. století bylo svědkem toho, jak vlna začíná se zvedati. Byl tu objev umělého oplození, učiněný abbém Spallanzanem; používání chloroformu jako prostředku k umrtvení bolesti sirem Jamesem Simpsonem; vynález umělého hnojiva Liebigem; Pasteurovy objevy o imunitě, které umožnily, aby některé choroby, které dříve byly považovány za nevyléčitelné, jako vzteklna, byly vyléčeny a jiných, jako tyfu, aby se předešlo; Listerovo použití Pasteurova objevu, že hniloba je způsobena živými bakteriemi, jež dalo světu antisepsi a později aseptickou chirurgii; vynález nových metod, jak ovládnouti nemoce, jako žlutou horečku a malarii, byl umožněn objevy Mansona, Rosse a Grassiho, jež se týkají významu hmyzu při přenášení nemocí; objev, jak izolovati a nashromáždit k libovolnému použití působivý produkt orgánů chemické kontroly, jako žlázy štítné a nadledvin — to je několik takových vynálezů. Je nutno ještě se zmíniti o jiném biologickém vynálezu této doby a sice o vynálezu bezpečných a jednoduchých metod, jak zabrániti oplození; neboť ať už je schvalujeme nebo neschvalujeme, musíme připustiti, že jejich objev otevírá dveře významným důsledkům.

Poněkud rychlejší postup nastal v našem dvacátém století. Až dosud nebylo prakticky použito ani Loebova velkého objevu, jak podnítiti neoplozená vajíčka k vývoji, ani stejně pozoruhodného objevu tkáňových kultur. Ale učinili jsme počátek v biologickém ovládnutí obtížných druhů; počali jsme doplňovati empirické praktiky (často podivuhodné ve svém způsobu) pěstitelů rostlin a zvířat použitím principů Mendelových; a na několika málo místech jsme učinili plaché začátky v použití svých vědomostí o dědičnosti ku zlepšení vlastního druhu. Činíme stálý pokrok ve snaze najíti prostředek, který působí zdravý spánek bez škodných následků. Objevuje se týkající se vitaminů a minerálních solí a potravní rovnováhy umožňují vynález zdravé stravy pro obyvatele měst; objevy o účincích ultrafialových paprsků a zářivého tepla jsou s to dáti nám zdravé domy a jednou, doufejme, i města prostá mlhy. A objevil se i vynález, třeba dosud nedokonalé metody, omlazení.

Seznam, jak pozorujeme, není veliký. A zůstává úplně za všemi biologickými fantasiemi lidstva. Člověk snil o prodloužení svého života; o stejné kontrole osudů společnosti, jako dovede nyní kontrolovati obchod nebo stroj; o odstranění bolesti; o vytvoření nové rasy, v níž všichni budou silní a krásní, chytrí, stateční a dobří; o spoutání životních sil, aby pro nás pracovaly právě tak vydatně, jako jsme pro sebe spou-

tali síly hmoty neživé; o umělém vyrobení živé hmoty; o odstranění chorob; o výrobě syntetické potravy a nápoje a látek, které budou podněcovat a zvyšovat tu nebo onu schopnost, aniž by následovala pak deprese a škodlivé účinky; o vytváření nových druhů zvířat a rostlin tak lehce, jak lehce utvařujeme hlínu, dřevo nebo kov; o bezbolestném klidném a šťastném umírání; o potlačení strachu a starosti, krutosti a nespravedlivosti; o zintenzivnění lidské schopnosti k životu — o potlačení únavy, podnícení síly a radosti; o tom, aby život poskytoval štěstí a jestliže ne přímo štěstí, pak radost a božskou nespokojenost.

To jsou sny, jejichž uskutečnění závisí na vědě o životě; a jak ubohý počátek jsme dosud učinili, abychom je uskutečnili! Částečně jest to zaviněno okolnostmi, že odmítáme použití vědomostí, které nám již jsou přístupny. Ale v mnohem větším rozsahu je to způsobeno nedostatkem vědomostí. Bez důkladné znalosti těžko srozumitelných a zdánlivě akademických principů fyziky a chemie nebyl by vytvořen jediný automobil, ani jediná radiová stanice, nemluvě o aeroplánu nebo o aparátech přenášejících obrazy. A musíme znáti mnohem více o chemii a fyzice, živé hmotě, její psychologii, zákonech její dědičnosti a způsobech vývoje těla a ducha, než budeme moci ukojiti biologické touhy člověka.

Uvedeme jeden nebo dva případy, jak se otvírají před námi problémy použité biologie. Vezměme nejprve problém světových travin. Příběh začíná u zvěrolékařských chirurgů. Líčili nám nemoci, které záhadně postihují dobytek, vepře, ovce a koně, jejich růst a stav, jejich plodnost a jejich poskytování masa, mléka nebo vlny. Později se našlo, že tyto nemoci jsou způsobovány špatným krmivem. Zvířata nedostávala ve své potravě dosti minerálních solí. Někdy scházelo železo, někdy jod, nezřídka vápno a nejméně fosfor. Velké plochy země v Africe, Australii, na západě Skotska a ve Spojených státech postrádají některého z těchto životně nutných prvků.

Divoká zvířata v těchto krajinách mohou prospívati a rozmnožovati se, poněvadž v přírodě se dosahuje rovnováhy automaticky. Krajina vydává, co může vydati. Mimo to, když zvířata zemrou, látky jejich těl se vracejí do půdy.

Jakmile se na jevišti objeví člověk, okolnosti se mění. Zaplní krajinu zvířaty. Urychluje jejich růst a zvyšuje požadavky na půdu. Dnešní kráva dává asi 4500 l mléka v jedné dojně periodě a zrodí první tele asi za tři léta. Domorodý dobytek v Africe nerozmnožuje se před šestým rokem a dává nejvýš 1350 l mléka v jedné dojně periodě. A velmi často se odváží maso, kosti, sýr, kůže a vlna, aniž by půdě se dalo za to nějaké náhrady. Člověk zapomíná, že všechny jejich minerální součásti vzešly z půdy. Země, která vyváží lučinné produkty, vyváží také plodnost lučin. Jsou velké oblasti, které od přírody mají nedostatek minerálií. Ale člověk vytváří nedostatek minerálií v dalších ještě a rozlehlejších oblastech.

*) Z Wellsovy Vědy o životě, jež vydává v sešitech fa Fr. Borový, nakladatelství v Praze.

ROK 1931

V NOVINKÁCH

NAKLADATELSTVÍ

FIRMY

FR. BOROVÝ

V PRAZE

LITERATURA PŮVODNÍ

- ČAPEK KAREL. Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přivažek. Stran 264. Brož. Kč 25.—, váz. Kč 40.—.
- ENGLIŠ KAREL. Ekonomie a filosofie. Str. 56. Brož. Kč 8.—.
- „ Krise a ceny. 48 stran. Brož. Kč 4.—.
- HORA JOSEF. Tvůj hlas. 92 stran. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 30.—.
- CHALUPNÝ E. Dopisy a výroky Otokara Březiny. 332 stran. Brož. Kč 75.—, váz. Kč 115.—.
- JERÁBEK V. K. Dobyť Podolan. 356 stran. Brož. Kč 25.—, váz. Kč 33.—.
- NEUMANN ST. K. Vzpomínky. 166 str. Brož. Kč 25.—, váz. Kč 35.—.
- NEZVAL VÍTĚZSLAV. Schovávaná na schodech. 160 stran. Brož. Kč 40.—, váz. Kč 55.—.
- „ Signál času. Bibliofilský tisk. Kč 60.—.
- „ Tyranie nebo láska. Bibliofilský tisk. Kč 60.—.
- PELCL F. M. Paměti. 108 stran. Brož. Kč 18.—.
- PEROUTKA FERDINAND. Ano a ne. 288 stran. Brož. Kč 35.—, váz. Kč 45.—.
- PLACHTA J. Pučálkovic Amina. Ilustr. O. Sekora. 136 stran. Brož. Kč 15.—, váz. Kč 25.—.
- POLÁČEK K. Muži v offsidu. Ilustr. A. Pelcl. Stran 356. Brož. Kč 35.—, váz. Kč 47.—.
- „ Hráči. Ilustr. O. Mrkvička. 228 stran. Brož. Kč 25.—, váz. Kč 37.—.
- „ Hedvika a Ludvík. Ilustr. A. Pelc. 200 stran. Brož. Kč 22.—, váz. Kč 34.—.
- SCHEINPFLUGOVÁ O. Všední den. 94 stran. Brož. Kč 12.—, váz. Kč 25.—.
- ŠRÁMEK FRÁŇA. Past. 336 stran. Brož. Kč 30.—, váz. Kč 45.—.
- TILSCHOVÁ A. M. Gita Turaja. 298 stran. Brož. Kč 45.—, váz. Kč 60.—.
- VÁŠOVÁ V. Cesta do ticha. Stran 60. Brož. výtisk Kč 18.—.
- WELZL J. Po stopách polárních pokladů. 296 stran. Brož. Kč 36.—, váz. Kč 46.—.
- ŽENATÝ BERTY. Americké domečky. 172 stran (obr. a plány.) Brož. Kč 50.—, váz. Kč 65.—.

LITERATURA PŘELOŽENÁ

- CARROL LEWIS. Alenčina dobrodružství v říši divů a Za zrcadlem. Ilustr. sir John Tenniel. 290 stran. Váz. Kč 40.—.
- COLETTE. Osení. Brož. Kč 24.—, váz. Kč 36.—.
- „ Tulačka. Brož. Kč 30.—, váz. Kč 42.—.
- „ Zlatíčko. Brož. Kč 28.—, váz. Kč 40.—.
- „ Sido. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 30.—.
- „ Pouta. Brož. Kč 30.—, váz. Kč 42.—.
- FARAGO MAX. Banka zločinců. 136 stran. Váz. Kč 25.—.
- FRANCE A. Na bílé skále. 204 strany. Brož. Kč 15.—.
- „ Thais. 224 stran. Brož. Kč 15.—.
- „ Traktér u královny Pedauky. Stran 320. Brož. Kč 25.—.
- „ Názory pana Jeronýma Coignarda. Stran 196. Brož. Kč 15.—.
- „ Povídky Jakuba Kuchťíka. Stran 208. Brož. Kč 15.—.
- GOETHE J. W. Lyrika a balady. 294 stran. Brož. Kč 30.—.
- „ Z mého života. I. a II. díl. 692 stran. Brož. Kč 65.—.
- „ Dramata. 776 stran. Brož. Kč 75.—, váz. Kč 90.—.
- REMARQUE E. M. Cesta zpátky. 312 stran. Brož. Kč 25.—, váz. Kč 35.—.
- SHAKESPEARE W. Večer tříkrálový. Stran 160. Brož. Kč 10.—, váz. Kč 16.—.
- WELLS-HUXLEY. Věda o životě. I. a II. díl. Stran 656, 524 vyobrazení. Brož. Kč 200.—, váz. Kč 250.—.

NA SKLADĚ

MÁ KAŽDÝ

KNIHKUPEC